

**Győzzön
a józan ész!**

AZ RMDSZ VÁLASZTÁSI
PROGRAMJA

1.

EGYENLŐTLENSÉGEK ORSZÁGA

Területi egyenlőtlenségek

Mi a probléma?

Romániában az elmúlt két évtized jelentős gazdasági fejlődése ellenére a megtermelt többlet igen egyenlőtlenül oszlik meg mind földrajzilag, mind társadalmilag. A román gazdaság java része néhány „növekedési pólusnak” kikiáltott nagyváros (Bukarest, Kolozsvár, Temesvár, Nagyszeben, Jászvásár, Brassó, Konstanca) metropoliszövezetében, illetve az eddig megépült autópályák nyomvonal mentén koncentrálódik, míg a 30-40 km-rel távolabb eső falvakban gyakran középkori viszonyok uralkodnak, víz- és szennyvízhálózat nélkül, kátyús utakkal és aszfaltozatlan utcákkal, házi orvos nélkül és a megszűnés határán levő iskolákkal. Munkát ezekben a falvakban alig lehet találni, de a legközelebbi kisvárosban is általában csak szalagmunka érhető el, többnyire minimálbérért.

Nemcsak a gazdasági fejlettség, hanem a korszerű infrastruktúrához és a minőségi közszolgáltatásokhoz való hozzáférés is egyenlőtlen (egészségügy, oktatás, szociális szolgáltatások, közművek, közigazgatás). A Világbank tanulmánya szerint a szegénységi kockázat majdnem hatszor magasabb a falvakban, mint a városokban. Az egyenlőtlenségek egyenes következménye a falvakból és kisvárosokból a nagyvárosok irányába történő vándorlás, ami ördögi körként csak tovább súlyosbítja az amúgy is negatív folyamatokat (pl. oktatás, szolgáltatások színvonalának csökkenése).

A gazdasági egyenlőtlenségek enyhítése érdekében Románia jelentős mértékben

támaszkodhatott az Európai Unió kohéziós alapjaira. Ezek felhasználásának kulcsfontosságúnak kellett volna lennie a hátrányos helyzetű régiók/megyék felzárkóztatásában és a társadalmi kohézió erősítésében. Ez a cél viszont nem teljesült.

A problémát a következő uniós költségvetési ciklus kohéziós alapjainak felhasználása sem fogja orvosolni, a szétfejlődés tovább folytatódhat. Ez hátrányosan érinti a kevésbé fejlett régiók és települések lakóit, elsősorban a falusi és kisvárosi környezetben lakókat, mezőgazdaságból élőket, a kisvárosok lakosságát. Az etnikai kisebbségek közül egyértelműen a romák helyzete a legkedvezőtlenebb, de az elmúlt évtizedekben sajnos a magyar többségű területek is egyre inkább belső perifériává válnak.

Korrekciókra van tehát szükség, ez pedig kizárólag állami költségvetési alapok felhasználásával lehetséges.

Mi a megoldás?

Meg kell állítani a szétfejlődést! Meg kell állítani a kivándorlást! Ne engedjük, hogy az ország fejlődése néhány nagyvárosra korlátozódjék! Egyforma esélyt a fejlődésre minden helyi közösségnek, egyenlő esélyt a kistelepüléseken felnövő gyermekeknek is!

- Társadalmi és területi kohézió nélkül nincs erős állam. A gazdasági, szociális és regionális egyenlőtlenségek felszámolása az állam feladata.
- Többéves országos gazdaságösztönző program elindítása befektetővonzás, valamint munkahelyteremtés céljából azokban a megyékben, amelyek gaz-

dasági mutatói elmaradnak a régiós átlagtól. A programot decentralizálva, pályázati alapon, a megyei tanácsok bonyolítanak le, minimis típusú támogatások folyósítáival. A támogatásokból olyan vállalkozások részesülhetnek, amelyek beruházásokat valósítanak meg és munkahelyeket teremtenek az illető megyében. Keretösszeg 5 évre, régiónként: 100 millió EUR. 2035-ig meg kell valósítani az összes település teljes mértékű közművesítését (víz, csatorna, korszerű és környezetbarát fűtési lehetőség, aszfaltozott bekötőút, digitális hozzáférés stb.). Az infrastruktúrafejlesztési tervekben kiemelten kell figyelni a hátrányos helyzetű zónákra, kistérségekre, területi kiegyenlítő szempontokat kell érvényesíteni a pályázati kiírásokban (pl. pluszpontokat érjen, ha a hátrányos helyzet bizonyos indikátorai teljesülnek).

- Javítani kell a hozzáférést az oktatási és egészségügyi szolgáltatásokhoz (jól felszerelt bölcsődék, óvodák, iskolák, korszerű rendelők és kórházak (lásd a vonatkozó oktatási és egészségügyi fejezetekben)).
- Az RMDSZ azon törvényjavaslatának az elfogadása, amely a jelenlegi 8 fejlesztési régió helyett 16 (régiónként 2-4 megyéből álló) régió kialakítását javasolja. Így kisebb, hatékonyabb, összetartóbb fejlesztési régiók alakulhatnak ki, amelyek gazdaságilag homogénebbek, továbbá több a közös kulturális és történelmi jellemzőjük.
- Újra kell gondolni az önkormányzatok legfontosabb bevételének – a személyi jövedelemadónak az elosztását (bővebben lásd a Közigazgatás témánál).

- A nagyvárosokban magasabbak a jövedelmek, jobb az életszínvonal, de a zsúfoltság és drágaság miatt egyre rosszabb az életminőség. Ezért is fontos, hogy a kisebb városokat és a falvakat is fejlesszük (itt él az erdélyi magyarok többsége), és mérsékeljük a belső migrációt.
- Kevés az olyan uniós finanszírozású program, amelynek a kedvezményezettjei a kisvárosok (szemben a falvakkal és a nagyvárosokkal). A kisvárosoknak sokkal fontosabb szerepet kell szánni, mint amit napjaink Romániájában betöltenek. Ennek érdekében egy nagy léptékű (egy-milliárd euró nagyságrendű) fejlesztési program beindítására van szükség, mely révén a kisvárosok infrastruktúrája 21. századi szintre emelhető.

Jövedelmi egyenlőtlenségek

Mi a probléma?

Az elmúlt két évtized jelentős gazdasági gyarapodása ellenére Románia lakosságának 32%-át érinti a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázata, ezzel az ország az utolsó helyen áll az Unióban.

Még drámaibbak a számok a gyerekek esetében: tíz gyermekből négy van kitéve a szegénységi kockázatnak Romániában. Ezzel az ország szintén utolsó az EU-ban. Az egyenlőtlenségek következtében a gyerekek aránytalanul nagy része az állampolgárok igen szűk csoportjánál öszpontosul. Ez igazságtalan, a jövő nemzedékek szem-

pontjából pedig fokozott kockázatokat rejt, hiszen a gyermekek jelentős része nagy hátránnyal indul szerencsésebb kortársaival szemben, annak függvényében, hogy szüleinek mi a végzettsége és foglalkozása, illetve hogy az ország mely részébe született.

A vagyoni egyenlőtlenségeknek az élet más területein is súlyos következményei vannak, pl. a szegények egészségi állapota lényegesen rosszabb az átlagnál.

Mi a megoldás?

„Aki szegény, az a legszegényebb!” – A szegénység valamennyi formáját fel kell számolnunk, mivel az egyenlőtlenségek következményeit a következő generációk hatványozottan szenvedik meg.

- Befektetőknek nyújtott adókedvezményekkel és egyéb eszközökkel ösztönözni kell a kisebb településeken a munkahelyteremtést.
- Törekedni kell az egészségügyi biztosítással rendelkezők körének bővítésére (jelenleg a lakosságnak mintegy 15%-a nem rendelkezik biztosítással), illetve az orvosi alapellátás biztosítására (házi orvos) minden területi-közigazgatási egységben. (Részletesebben lásd az Egészség fejezetben.)
- A nők aránya igen jelentős az állami szektorban, a magánszférában azonban sokkal kedvezőtlenebb a helyzet, itt a nők aktivitási rátája Romániában a legalacsonyabb az EU-s tagállamok közül (57,2%), és közel 20 százalékponttal marad el a férfiakétól (76,3%). Szorgalmazni kell a nők aktivitásának növelését – ennek kulcsa a munka és a család össze-

egyeztethetősége, amire vonatkozóan az RMDSZ számos javaslatot dolgozott ki – (lásd a Népesedés és a Munka fejezetekben).

- A különféle hatósági ármegállapítások esetében (elsősorban energia) rászorultsági elemeket is be kell építeni a rendszerbe. Az energiahatékonyság növelését célzó programokban is figyelembe kell venni a rászorultsági szempontot. (Bővebben lásd az Energiapolitika fejezetben.)
- Bér lakásépítési programra van szükség, és csökkenteni kell a fürdőszoba nélküli lakások számát.
- Az iskolaelhagyást vissza kell szorítani. Egy egyetemi végzettségű személy ötször kisebb eséllyel válik szegénnyé, mint egy olyan személy, aki nem érettségizett le. Románia sajnos a korai iskolaelhagyás tekintetében is „első” az EU-ban, 2023-ban a tanulók 16,6%-a fejezte be idejekorán tanulmányait (lásd bővebben a Tudás fejezetben).
- Növelni kell az ingyenes (és kedvezményes) gyermekétkeztetésben részesülők arányát (lásd: Délutáni oktatás és gyermekétkeztetés).
- Ki kell dolgozni egy átfogó programot a mélyszegénység enyhítésére és a roma közösség társadalmi integrációjára – különös figyelemben részesítve a magyar nyelvű roma közösségeket (lásd: Informális romatelepek felszámolása).

Unió támogatások hatékonyabb lehívása

Mi a probléma?

Akkor van jövőnk Erdélyben, ha az itthoni életkörülmények utolérik, vagy legalábbis megközelítik a nyugat-európai életkörülményeket. Nemcsak infrastruktúrában, hanem jól felszerelt óvodák és iskolák, kórházak, zöld és élhető környezet, megfelelően megfizetett munkahelyek, kikapcsolódási lehetőségek tekintetében is.

A bürokrácia túlburjánzásának egyik jele, hogy az EU tagországai között az utolsó helyek egyikén állunk a beruházások engedélyeztetéséhez szükséges idő tekintetében. Sok esetben éppen az engedélyeztetés folyamatának az elhúzódása lehet az akadálya egy uniós projekt megvalósításának.

Mi a megoldás?

Az elmúlt években számtalan fejlesztési tervet készítettek, de 33 év után is hiányzik egy átfogó országterv, amely kiszámítható, jó minőségű életkörülményeket eredményez, azaz jövőt a szülőföldünkön.

- Idejében el kell kezdeni megtervezni a következő finanszírozási periódust: ki kell dolgozni a 2028–2034 közötti periódus fejlesztési terveit regionális, illetve országos szinten. Ez a kormány és a regionális fejlesztési ügynökségek feladata, de széles körű konzultációra van szükség az önkormányzatok igényeinek felmérésére.
- Az önkormányzatok számára kellő tájékoztatást kell nyújtani a rendelkezésükre álló lehetőségekről. A kormány feladata a tájékoztató kampány megszervezése és finanszírozása, ezt rögtön el kell kezdeni, amint elkészülnek a regionális és országos fejlesztési tervek. Az önkormányzatainknak most kell előkészíteniük a stratégiákat, hiszen egy EU-s pályázat műszaki dokumentációjának elkészítése általában minimum másfél évet vesz igénybe, és ahhoz, hogy 2027 végén készen álljunk az újabb ciklusban kiírt pályázati összegek lehívására, nagyon sok munkát kell előzetesen elvégeznünk.
- A pályázatok előkészítésének finanszírozására EU-s alapokból (a jelenlegi finanszírozási periódusban volt erre kísérlet, de nem volt kellő méretű a finanszírozásra szánt összeg) több pénz kell.
- A pályázatok lebonyolítását megnehezítő bürokrácia csökkentése, az engedélyek kiadásának könnyítése és felgyorsítása, a közbeszerzési és más vonatkozó törvénykezés egyszerűsítése. Komplex állami beavatkozás és stratégia szükséges, hogy indokolt esetekben gyorsított eljárásban lehessen kibocsátani a beruházásokhoz szükséges engedélyeket. Ez nem a szabályok megkerülését jelenti, hanem a különböző hatóságoknál rendelkezésre álló elbírálási határidő észszerű lerövidítését.
- A pályázatok lebonyolításához szükséges társtámogatás állami finanszírozása, illetve a hazai és európai bankok által nyújtott hitelek állami fedezetének biztosítása, csökkentett kamatláb kialakítása.

- Az önkormányzati alkalmazottak számára képzési lehetőség biztosítása az EU-s alapok lehívása terén.

Fenntartható településfejlesztés

Mi a probléma?

A fiatal generáció itthon maradásának egyik fontos feltétele éppen az élhető környezet, azaz a fejlett, közművesített, tiszta, civilizált település. Ennek megteremtése csak összehangolt, fenntartható településfejlesztési közpolitikák és tervezhető, stabil finanszírozások biztosításával lehetséges.

Mi a megoldás?

Közösségünk szülőföldön való gyarapodásának egyik feltétele a fenntartható településfejlesztés, ezért az RMDSZ szorgalmazza a megfelelő szabályozási háttér és finanszírozási keretek megalkotását. Az RMDSZ nagy kihívása a felzárkózás évtizedében megteremteni egy élhető, fenntartható, kényelmes, családbarát környezetet.

- Állami költségvetési vagy uniós források biztosítása minden megyei és helyi önkormányzatnak, hogy meghatározott időn belül elkészíthesse az új területfejlesztési tervét.
- A szállítási infrastruktúra fenntartható fejlesztése, az autópályák, gyorsforgalmi utak, terelőutak, a vasúthálózat kiépíté-

se, városaink zsúfolt utcái helyett alternatív útvonalak kialakítása, parkolóházak építése, bicikliút-hálózat kialakítása.

- A hulladékgazdálkodás korszerűsítése, az energiainfrastruktúra bővítése és korszerűsítése.
- Minden települést közművesítsünk legkésőbb 2035-ig.
- Az energiahatékonyságot és energiatakarékosságot célzó településfejlesztési, valamint az épített örökség védelmét célzó támogatások növelése.
- Törvényi szabályozás a nem környezetbarát szolgáltatások létesítésének és működtetésének lehetőségéről és feltételeiről (például szemetékgazdálkodás, fémhulladék, régi gépjárművek, kommunikációs antennák, bizonyos ipari tevékenységek).
- El kell fogadni az RMDSZ által kidolgozott Urbanisztikai kódexet, amely megfeneklett a parlamentben. A tervezet jelentős rendelkezéseket tartalmaz a digitalizálásra vonatkozóan, csökkenti az állami és önkormányzati eljárások határidejét, biztosítja és leegyszerűsíti a beruházások kivitelezését, átláthatóbbá teszi a területfejlesztést, valamint beruházások esetén szakosítja a közbeszerzési eljárásokat.

2.

**NÉPESEDÉS,
CSALÁD- ÉS SZOCIÁLIS
POLITIKA**

A társadalom elöregedése

Mi a probléma?

Románia lakossága a rendszerváltás óta 3,8 millió személlyel csökkent, és a különféle számítások 15-16 milliós (lakcím szerinti) lakosságot prognosztizálnak 2050-re. A Világbank becslése szerint csak az elmúlt másfél évtizedben több mint 2 millióan hagyták el Romániát: ez a munkaképes lakosság 20%-a. 2016 óta a lakosság csökkenésének fő oka már nem közvetlenül a kivándorlás, hanem az annak következtében megborult kedvezőtlen korstruktúra, amely miatt a természetes szaporulat egyre csökken.

A következő évtizedekben tehát nem csupán a lakosság további csökkenésére, hanem fokozódó elöregedésére is kell számítanunk. Ez az aktív lakosság arányának csökkenését is jelenti, ami egyrészt kedvezőtlenül hat a gazdasági fejlődésre, másrészt egyre nagyobb nyomást helyez a szociális ellátórendszerekre.

Az elöregedés a romániai magyarokat fokozottabban érinti, mint a teljes lakosságot, a magyarok korstruktúrája ugyanis lényegesen kedvezőtlenebb az országosnál. A 2021-es népszámlálás szerint a romániai magyarok 23,09 százaléka volt 65 éves vagy annál idősebb, a teljes lakosságra vonatkoztatva ez az arány 19,56 százalék volt.

Mi a megoldás?

Számos családpolitikai intézkedést dolgoztunk ki és terjesztettünk elő az elmúlt ciklusokban is, ezt a témát a jövőben is prioritásnak fogjuk tekinteni. A fokozódó

demográfiai nyomással csak egy kiterjedt és „sűrű szövésű” szociális hálóval tudjuk felvenni a harcot.

- Folytatni kell a családbarát politikákat a születések számának növelése érdekében.
- El kell viszont fogadnunk azt, hogy a népességfogyást és az elöregedést is legfeljebb enyhíteni lehet jól megtervezett közpolitikákkal, azonban rövid távon a természetes szaporulatot a legköltségesebb natalista politikák révén sem lehet olyan mértékben feltornászni, hogy az önmagában visszafordítsa a negatív trendeket. A román államnak a demográfiai és munkaerőpiaci deficitet sürgősen kezelnie kell. Átfogó intézkedéscsomagot kell elfogadni, amely a külföldön dolgozók hazaköltözését segíti.
- Növekszik az igény az idősellátó intézmények iránt. Forrást kell találni időotthonok létesítésére, a meglévők bővítésére, illetve konszolidálni kell az együttműködést e célból az egyházakkal, civil szervezetekkel.
- Az időseket otthon gondozó személyek munkáját fokozottabban el kell ismerni. Központi költségvetési keretből fedezni a szakemberek munkáját, akik az idősekkel foglalkoznak napi szinten és könnyítenek a családok terhein (akik közben dolgoznak, gyereket nevelnek). Ezzel megelőzhető az idő előtti intézményi elhelyezése az ellátásra szoruló idős személyeknek, és ezzel egy időben sor kerülhet a családon belüli, általuk megszokott környezetben való ellátásra. Meg tudjuk ezt tenni a fokozott odafigyeléssel és támogatással, ami a nappali, idős személyek számára kialakított közpon-

tok támogatását illeti, valamint az otthoni idősgondozás támogatásával.

- Az elöregedés növeli az egészségügyi rendszer terheit is. Szükséges lépések:
 - Elő kell segíteni a munkaképes idősök foglalkoztatását (kidolgozni a rész-munkaidő lehetőségét, lehetővé tenni gyermeknevelési feladatok átvállalását idős családtagok számára, pl. nagyszülői gyűjtemény bevezetése).
 - Bátorítani és promoválni kell az idősök önkéntességi programokban való részvételét.
 - Javítani kell az egészséges élet feltételein. Például közterületekre, parkokba különféle sport- és testedzést segítő eszközök telepítésével, ingyenes vagy kedvezményes hozzáférés biztosításával a közösségi fentartású sportlétesítményekhez az idősök számára.

Gyereket vállaló családok támogatása

Mi a probléma?

Az ország demográfiai kilátásai nem biztatóak. A termékenységi ráta alacsony, a kivándorlás pedig nagyon magas nemcsak a román, hanem a romániai magyar családok körében is. Halaszthatatlan olyan intézkedéseket elfogadtatni, amelyek hozzájárulnak a születések számának növekedéséhez és a gyereket vállaló családok támogatásához.

Mi a megoldás?

Szívügyünk a család! Minden gyereknek joga van méltóságteljes környezetben felnőni és tanulni, ezért nekünk kötelességünk támogatni a családokat, illetve cselekednünk kell a gyermekszegénység és iskolaelhagyás felszámolása érdekében.

- A gyermekvállalás és -nevelés ne jelentsen anyagi terhet! Minden gyereknek joga van méltóságteljes környezetben tanulni, nekünk pedig kötelességünk tenni a gyermekszegénység és iskolaelhagyás felszámolása érdekében.
- Javaslatunkra jött létre a családügyi minisztérium, javaslatunkra létezik ma Family Start fészekrakó hitelprogram, Student Invest diákhitelprogram, illetve a nagy családosok energiaár-plafonja is a mi munkánk eredménye. Mégis, nagyon kevés olyan intézkedés van érvényben ma Romániában, amelyek kiemelten a gyereket vállaló családok életét könnyítik meg. A munkát tehát folytatni kell!
- Elsősorban nem készpénzben történő direkt juttatásokat/transzfereket javasolunk, hanem olyan támogatási formákat, amelyek segítségével a gyerekeiket iskoláztató, munkát vállaló családokon segítünk. Egy törvénycsomag elfogadását javasoljuk a gyereket vállaló családok számára:
 - a vállalt gyerekek számával arányosan növekvő betegbiztosítási kedvezmények bevezetését. Pl.: egy három gyermeket nevelő anya 10 százalékos helyett fizessen csak 5 százalékos egészségbiztosítási járulékot (CASS-t);

- a részmunkaidős munkára vonatkozó előnytelen adózási szabályok eltörlését, hogy a kisgyermekeket nevelő szülők könnyebben visszatérhessenek dolgozni részmunkaidőben (lásd bővebben a Természetes személyek adóügyei);
- állami támogatást családi (7 személyes) gépkocsi beszerzésére;
- önkormányzati adókedvezményeket (ingatlan-, telek-, és gépkocsiadó); alanyi jogon járó, kiegészítő iskolai ösztöndíjrendszer bevezetését;
- minimis típusú vissza nem térítendő állami támogatásokat vállalkozni kívánó szülők részére;
- iskolakezdési csomag biztosítását: iskolakezdekő minden családban megnövekednek a kiadások. Többgyermekes családoknál a probléma még hangsúlyosabban érződik. Ha nem is szükséges évente minden tanszert lecserélni, vannak olyan költségek, amelyek évről évre ismétlődnek (füzetek, tartozékok, ruhák, sportfelszerelés stb.);
- a szeptemberi gyerekpénz megduplázását minden olyan gyerek számára, aki részt vesz az oktatási folyamatban. Alternatívaként egy taneszközökre felhasználható egyszeri utalvány bevezetését javasoljuk;
- segíteni kell a gyermeket nevelő nők munkába állását: folytatni kell a bölcsődeépítési programot.

Délutáni oktatás és gyermekétkeztetés

Mi a probléma?

A 2024-től életbe lépett Egészséges étkeztetés elnevezésű országos program egyelőre korlátozott számú, elsősorban a földrajzi, gazdasági és társadalmi szempontból hátrányos helyzetű vidékek tanintézményeiben biztosít étkeztetést a gyermekeknek. Emellett a meleg ebédet sok esetben felváltotta a hideg szendvics. Széles körben tehát még nem sikerült megnyugtató megoldásokat gyakorlatba ültetni, pedig kiemelten fontos lenne tehermentesíteni a dolgozó szülőket.

A meleg ebéd az egészséges fejlődés szempontjából elengedhetetlen és segíti a jobb tanulmányi teljesítményt. Ugyanakkor a Kifli és Tej program megreformálására is szükség van, ez ugyanis jelen formájában nem fektet elegendő hangsúlyt az egészséges táplálkozási szokások kialakítására, és a diákok által kapott élelmiszerek gyakran nem megfelelő minőségűek. A program számára nem prioritás az sem, hogy helyi termékeket fogyasztanak a gyermekek. Mivel iskolai programról van szó, elfogadhatatlan az egészségügyi következmények figyelmen kívül hagyása.

Mi a megoldás?

Egyetlen gyermek sem maradhat éhesen! Egyetlen gyerek se vigye haza a házi feladatát! Egyetlen szülő se maradjon ki a munkaerőpiacról, mert gyermekére nincs ki vigyázzon! Ezek biztosítása állami feladat!

- Javasoljuk egy általános, az egész tanulási rendszert átfogó, meleg ebéddel járó délutáni oktatási szolgáltatás megszervezését és elindítását, amely megfelelő tanulási környezetet biztosít a gyermekek számára, segítve ezáltal a családokat. A program megszervezésére állami pénzügyi forrásokat javasolunk elkülöníteni, amellyel részfinanszírozni lehet a rendszer működését. Az állami támogatás mértéke a családon belüli egy főre eső nettó jövedelem függvényében változhat, a különbözetet pedig önkormányzati, valamint szülői hozzájárulásból javasoljuk fedezni.
- A Kifli és Tej iskolai étkeztetési programot oly módon kell átalakítani, hogy az előnyben részesítse a helyi termelőkől származó friss, időszakos élelmiszereket.
- A szülőket is be kell vonni a gyermekétkeztetési programokba. A rendszeres tájékoztatás és találkozók segíthetnek abban, hogy a családok otthon is az egészséges táplálkozás felé orientálódjanak, és támogassák gyermekeiket az iskolában szerzett ismeretek alkalmazásában.

A lakhatási válság kezelése

Mi a probléma?

Egyre nagyobb a lakhatási válság, a piaci alapú lakásépítés ma már annyira drága, hogy egyre kevesebben képesek megfizetni a költségeit. Egyre jobban megterheli a ház-

tartásokat a lakhatás biztosítása, egyre többen szorulnak ki a városon kívülre (úgynevezett alvővárosokba), ugyanakkor nagyon sok pár kitolja a családalapítást a lakhatási gondok miatt. Az Eurostat 2023-as jelentése szerint 2010 és 2022 között az ingatlanárak emelkedésének uniós átlaga 40%, a bérleti díjaké pedig átlagosan 18%. Romániában a lakások 30 százalékkal drágábbak, mint 2010-ben, míg a bérleti díjak akár 50 százalékkal is emelkedtek.

A lakhatási probléma fokozottan érinti a fiatal generációt, amelynek meghatározó élményévé kezd válni, hogy csak nagyon nehezen tud elköltözni a szüleitől, továbbá a gyereket vállaló családokat, a társadalom alacsony jövedelmű rétegeit, valamint a szegregált közösségeket.

Mi a megoldás?

Az RMDSZ szerint a lakhatás a méltó élet alapja. A biztonságos lakhatás hiánya létbizonytalansághoz vezet. Olyan lakáspolitikát támogatunk, ami egyszerre igyekszik jó minőségű és megfizethető lakhatást biztosítani az alacsony jövedelműek, a pályakezdő fiatalok és a gyereket nevelő családok számára is.

- Nagyszabású bérlakásépítési programot kell indítani: 2035-ig 100.000 önkormányzati bérlakást kell építeni.
- Szolgálati lakásokat kell biztosítani a pályakezdő szakembereknek, illetve azoknak, akik falvakban vagy kisvárosokban vállalnak társadalmi szempontból nélkülözhetetlen munkát (pl. pedagógusok, orvosok). A 35 év alatti fiatalok számára bérelhető, majd a vállalt gyermek számára számától függően különböző mértékű

kedvezményekkel megvásárolható lakásokat kell építeni.

- Országos lakásépítési program beindítását javasoljuk (az Országos Beruházási Társaság költségvetéséből finanszírozott program kiírásaira az önkormányzatok pályázhatnak).
- Államilag támogatott, kedvezményes lakáshitelek biztosítása az első lakást vásárló fiatalok számára, 0-1 százalékos kamattal és állami garanciával. Ezt a programot a 35 év alatti fiatalok és fiatal családok számára kell elérhetővé tenni. További kedvezményes kamatok biztosítása a 35 év alatti, gyerekeket vállaló szülők számára.
- A szegénység elleni küzdelem megköveteli a szociális lakások építését. Állami támogatással szociális bérlakásokat kell építeni, a bérleti díjat a jövedelem egy meghatározott százalékához kötve (például a havi jövedelem maximum 25%-a).
- Lakbértámogatási rendszer bevezetése fiatalok számára maximum ötéves periódusra (akkor van a legnagyobb szükség a segítségre, amikor a fiatalok anyagi helyzete leginkább bizonytalan).
- Ingyen telkeket, építési terveket, továbbá kedvezményes hiteleket kell biztosítani azoknak a fiataloknak, akik építkezni szeretnének. Azok a fiatal családok, amelyek hátrányos helyzetű településen szeretnének lakást vagy házat vásárolni, kapjanak további kedvezményeket.
- Védett lakások rendszerének kialakítására is szükség van a veszélyeztetett társadalmi kategóriák számára.

Sürgősen lépni kell, mivel a jelenleg rendelkezésre álló állami (Országos Befektetési Alap) és EU-s források kedvező lehetőségeket biztosítanak az önkormányzatok számára ezen a téren. A fiatalok lakáshoz jutásának ösztönzése azért is fontos feladat, mert az első lakás megvásárlására szánt összeget sokan középtávú külföldi munkával keresik meg, ami azt jelenti, hogy a fiatal munkaerő hosszabb-rövidebb ideig hiányzik az országból. Ezért a lakhatási probléma kezelése a gazdaság szempontjából is jelentős hatással bír, és a fiatalok itthon maradását is elősegíti.

Diszkriminált kisnyugdíjasok és anyák

Mi a probléma?

2024. szeptember 1-től lépett érvénybe az új nyugdíjtörvény, amely alapján a nyugdíjakat újraszámították. Ez általánosságban egy méltányosabb rendszert eredményezett, azonban bizonyos kategóriák hátrányos helyzetben maradtak, köztük elsősorban a kisnyugdíjasok.

Továbbra is több mint 1 millió minimális javadalmazású, úgynevezett szociális nyugdíjas él Romániában. Az erdélyi magyar nyugdíjasok nagy része is kisnyugdíjas, vagy az átlagnyugdíjat csak megközelítő juttatásban részesül.

Az új törvény másik nagy hiányossága, hogy hátrányosan érinti az anyákat: a gyermekneveléssel eltöltött időszak kevés nyugdíjpontot eredményez. Ha egy anyuka

például az átlagbért kereste meg a munkahelyén, akkor a gyermeknevelési szabadság idejére a nyugdíjhozjárulása gyakorlatilag egynegyedére csökken ahhoz képest, mint ha nem vállalt volna gyereket. Könnyen belátható, hogy ez a szabályozás a gyermekvállalási kedvet is negatívan befolyásolja.

Mi a megoldás?

Következetesen támogattuk évről évre a nyugdíjak növelését, annak érdekében, hogy vásárlóerejük ne gyengüljön. Támogattuk továbbá azt az átfogó reformot, amely méltányosabb rendszert eredményezett. Azonban most további intézkedésekre is szükség van.

A kisnyugdíjasok támogatása továbbra is prioritásunk marad. Szorgalmazzuk az anyák negatív diszkriminációjának a megszüntetését, a gyermekneveléssel töltött évek méltányos beszámítását.

- Kezdeményezzük a nyugdíjtörvény módosítását annak érdekében, hogy felszámoljuk a fennmaradó egyenlőtlenségeket és hangsúlyosabban támogathassuk a kisnyugdíjasokat.
- Javasoljuk a minimális juttatás értékének a megnövelését. Javasoljuk indexáláskor a fix összeggel történő növelést a százalékarányos helyett. Alternatívaként, az érintett kategóriák esetében a támogatások egy összegben történő folyósítását szorgalmazzuk. A ledolgozott évek után mindenki biztonságot érdemel, hogy ne túlélje, hanem megélje nyugdíjas éveit.
- Módosítani kell a gyermeknevelési szabadság beszámítási módját a nyugdíjba,

ugyanis a jelenlegi eljárás negatív hatással lesz a gyermekvállalásra. A gyermeknevelési szabadságot megelőző 12 hónap bruttó átlagkeresetét kellene figyelembe venni a nyugdíjpontszám kiszámításakor.

Elérhető, kiszámítható és emberséges idősgondozás

Mi a probléma?

Míg néhány évtizeddel ezelőtt egy faluközösség, szűkebb értelemben egy többgenerációs nagycsalád meg tudta oldani az idősek, fogyatékkal élők, gyerekek biztonságát, ez a feladat ma már a szociális szolgáltatásokra hárul.

Egyre több idős ember él egyedül. Magányosak, családtagjaik elfoglaltak, dolgoznak, esetleg külföldön élnek, és nem tudják az idősellátási feladatokat elvégezni. Az átlagéletkor növekedése következtében a társadalomnak sokkal nagyobb figyelmet kell szentelnie arra, hogy az idős korosztály aktív maradjon, tagjai ne vonuljanak el a közösségből, vállaljanak szerepet, illetve nézzenek szembe a kor kihívásaival (pl. digitális képességek elsajátítása).

Sajnos ma Romániában a szociális szolgáltatások a legtöbb településen hiányoznak. A szociális ellátás új törvénye azonban új kereteket nyújthat: az önkormányzatok ha-

táskörébe helyezi a szociális szolgáltatások létrehozását, és ehhez anyagi forrásokat is biztosít. Ez motorja lehet egy komoly, modern szociális háló kiépítésének.

Mi a megoldás?

Mindenkinek joga van méltóságban, biztonságos környezetben megöregedni. Az államnak kötelessége ennek a feltételeit megteremteni, legyen szó az otthoni gondozás tehreinek elismeréséről vagy pedig a specializált intézményes hálózat kiépítéséről, fenntartásáról és fejlesztéséről. Az RMDSZ kezdeményezte a jogszabály reformját, amelynek legfőbb alapelve, hogy a költség követi az ellátottat. Megteremtettük a szociális ellátás keretrendszerét, ami nagyobb biztonságot jelent a rászorulóknak, családjaiknak. Most fel kell töltenünk tartalommal ezeket a kereteket!

Az ellátási feladatoknak széles skálája van, az önkéntes munkától a napi gondozási, ápolási feladatokig. Olyan biztonságos rendszer kiépítésére van szükség, amely elérhető szolgáltatást nyújt, és nem hanyagolja el a kisjövedelműeket, hátrányos helyzetben élőket.

Az alábbiakat javasoljuk:

- a nappali foglalkoztatóközpontok számának növelését és működtetését egyházi és civil szervezetekkel partnerségben,
- a szociális szolgáltatásokban dolgozó szakemberek képzését, a szociális munkás képzésben tanuló diákok ösztöndíjrendszerének biztosítását,

- ingyenes felnőttoktatási képzési programok bevezetését idősek számára,
- az önkormányzataink felkészítését a szociális szolgáltatások megszervezésére vagy kiszervezésére. Fell kell térképezniük a szükségleteket és biztosítaniuk a pénzalapokat,
- pontosan meghatározott, állami támogatásból történő költségvállalást a szolgáltatások értékéből – ez segítséget és tervezhetőséget jelent a családok és önkormányzatok számára.

Mélyszegénység elleni küzdelem – informális romatelepek felszámolása

Mi a probléma?

Erdélyben százezernél több magyar ajkú roma él, vagyis a romániai magyar nyelvi közösség nagyjából tíz százaléka roma.

A magyar oktatási intézményrendszerben a roma származású diákoknak az aránya magasabb, 15-16 százalékos. A magyar romák megközelítőleg kétharmada szegregátumokban lakik, és a kutatások tanúsága szerint a magyar anyanyelvű romák által lakott telepek rosszabb állapotban vannak az országos átlagnál.

Az elmúlt harminc év egyik súlyos, megoldatlan problémája a roma közösség felzárkóztatása, illetve az informális romatelepek

helyzete. Ezek a társadalmi kirekesztés és a mélyszegénység látványos eredményei. Az informális telepeken élő roma közösség az elmúlt 30 év infrastrukturális, de legfőképp lakásteremtési programjaiból kimaradt.

Ennek eredményeként számos roma közösség rendezetlen jogi státuszú ingatlanokban, rossz körülmények között él. Ezek a telepek többnyire a települések peremén helyezkednek el, mindenféle engedélyezés nélkül épültek, és sok esetben alapvető közművesítéssel sem rendelkeznek.

Mi a megoldás?

A 21. század Európájában az a mélyszegénység, ami egyes romatelepeken tapasztalható, megengedhetetlen, és sürgős megoldásra vár. A romatelepek felszámolása hozzájárul a roma közösség felzárkóztatásához, életminőségük javításához, illetve a társadalmi kohézió erősítéséhez. Csökkentjük ezáltal a településeken belüli gazdasági egyenlőtlenségeket is. Az RMDSZ felvállalja azt a történelmi igazságtételt, amiből a roma közösségek az 1989-es változások után kimaradtak.

A mélyszegénységben élő roma közösségek ügyének megoldása a lakhatás biztosításával kezdődik. A probléma krónikus, az elmúlt harminc évben csupán tüneti megoldások születtek. Ezek a telepek továbbra is komoly társadalmi feszültségeket kiváltó gócpontok.

- El kell indítani egy országos programot az informális telepek nyomorának felszámolására, a roma közösség integrációja érdekében. Ennek keretében megvalósulhat a jogi helyzet tisztázása,

a közműhálózatokhoz, valamint a szociális szolgáltatásokhoz való szélesebb körű hozzáférés biztosítása. Ugyanakkor megfizethető lakóhelyeket kell biztosítani a roma közösség tagjai számára.

- A program lebonyolításával a helyi sajátosságokat jól ismerő önkormányzatokat kell megbízni.

3.

TUDÁS

A szociális ösztöndíjrendszer kibővítése az óvodai oktatásra is

Mi a probléma?

Jelenleg a szociális ösztöndíjrendszer csak az iskola alsó tagozatától kezdődően érhető el, bár a kötelező oktatás már az óvoda nagy- és középcsoportjára is kiterjed. Tekintettel arra, hogy egyre több szülő neveli egyedül gyermekét, szükséges lenne a szociális ösztöndíjat az óvodákban is bevezetni. A napközis óvodákban az étkezést is a szülőknek kell fizetniük, ami különösen megterhelő lehet egy egyedülálló szülő számára.

Mi a megoldás?

Segítenünk kell a hátrányos helyzetű családokat, illetve a gyermekeiket egyedül nevelő szülőket, az oktatási rendszer minden szintjén! Számoljunk fel az indokolatlan megkülönböztetéseket az oktatási rendszerben!

A szociális ösztöndíjakat ki kell terjeszteni a kötelező oktatás minden szakaszára, hogy megkönnyítsük a családok számára a gyermeknevelést. Ez biztosítja, hogy a hátrányos helyzetű családok gyermekeinek is jobb esélyeik legyenek az oktatásban: segít csökkenteni a társadalmi és gazdasági egyenlőtlenségeket, és biztosítja, hogy minden gyermek hozzáférjen a szükséges oktatási és szociális támogatásokhoz. Logikátlan, hogy a kötelező oktatás ki lett terjesztve az óvodák szintjére is, a szociális ösztöndíjrendszer viszont nem. Ezen változtatni kell!

Duális képzések

Mi a probléma?

Romániában általános probléma a szakképzett munkaerő hiánya. Kevesen iratkoznak szakképzésekre, az alacsony társadalmi presztízs, a pályaorientáció hiánya, illetve az infrastrukturális hiányosságok miatt.

Mi a megoldás?

Egy ország jövője a tehetséges és jól képzett szakembereken múlik. A jól képzett munkaerő az innováció, a gazdasági versenyképesség és a fenntartható fejlődés záloga.

- A duális típusú középiskolai és egyetemi szintű képzések megerősítése. Az új képzések létrehozása esetében a munkaerőpiac igényeire kell építeni a szakoktatást. Javasoljuk ezen szakok gyorsított akkreditációját.
- A szakmai ösztöndíj emelését javasoljuk, tanulmányi eredménytől függetlenül, ezzel is ösztönözve az ilyen típusú képzésekre való beiratkozást.
- Az oktatás fejlesztését a gazdaság fejlődéséhez kell kapcsolni, hiszen nemzetgazdasági érdek, hogy olyan szakembereket képezzünk, akik a gazdaság szempontjából fontos, akár hiánypótló szakmákat sajátítanak el, és már tanulmányaik alatt hasznos gyakorlati tapasztalatot szereznek választott szakmájukban.

A román nyelv oktatása

Mi a probléma?

A magyar anyanyelvű oktatásban tanuló diákok esetében a kisebbségek számára kidolgozott speciális román tanterv alkalmazása egyelőre nem hozta a várt eredményt, hatása nem mutatkozott meg számottevően a 8. osztályos záróvizsga eredményeiben. Fontos, hogy minden magyar gyermek megtanulja az ország nyelvét, hogy könnyebben boldogulhasson az életben.

Mi a megoldás?

A román nyelvtudás előny. A magyar diákok esélyegyenlőségének egyik alapfeltétele, és elősegíti társadalmi integrációjukat. Ezért a Szövetség saját felelősségének is tekinti, hogy a pedagógusokkal együttműködve részt vállaljon a román nyelv elsajátításához szükséges feltételek megteremtésében.

- Fel kell mérni az oktatási program hatékonyságát, és azonosítani kell azokat a területeket, ahol módosításokra van szükség. Ez biztosíthatja, hogy a tanterv valóban megfeleljen a magyar diákok nyelvi igényeinek és fejlődési ütemének.
- Meg kell szervezni a román nyelv iskolán kívüli oktatását, meg kell oldani ennek a finanszírozását!
- A módszertani képzések további támogatása hozzájárul a román szakos pedagógusok készségeinek és ismereteinek fejlesztéséhez, különösen a speciális

nyelvi igényű diákok oktatásában. Ez növeli a tanárok hatékonyságát, és segíti őket abban, hogy jobban tudják támogatni a diákokat a nyelvtanulásban.

- Digitális tartalmakat kell létrehozni! – Ki kell dolgozni ennek a módszertanát és biztosítani kell a szükséges finanszírozást!
- Ösztönözni kell a román nyelv elsajátítását elősegítő/célzó tábort, illetve diákcsereprogramokat is. Az ilyen programok során a diákok román nyelvi környezetbe kerülnek, a tantermen kívül, valós élethelyzetekben is gyakorolhatják a román nyelvet, ez pedig hozzájárul a hallás utáni értés és a beszédképesség fejlődéséhez, illetve ahhoz, hogy a diákok bátrabban használják a román nyelvet, és hogy román nyelvű barátokra, ismerősökre tegyenek szert.

Kevesebb heti óraszám

Mi a probléma?

A kerettantervek módosítására van szükség azért, hogy csökkenjen a heti óraszám azokban az osztályokban, ahol 35-36 óra van.

Ez átlagosan napi hét tanórát jelent, ami kiegészül a diákok sportolási vagy egyéb iskolán kívüli tevékenységére és a házi feladatokra szánt idővel, így akár több mint tíz órát is eltölthetnek iskolai tevékenységgel. Ez megterhelő. Ilyen körülmények kö-

zött nehéz jól teljesíteni, hiszen egy átlagos diák teherbíró képességét ez meghaladja.

Mi a megoldás?

Hetente legtöbb 30 órát az iskolában!
A kevesebb néha több! – Kevesebb tanórán jobban minőségű oktatást tudunk biztosítani!

Pályaorientáció segítése

Mi a probléma?

Az uniós országok közül Romániában a legnagyobb az iskolaelhagyás mértéke: 16%, míg az EU-s átlagérték 9,5%. Vagyis minden 6. romániai gyerek kimarad az iskolából. 12 évvel ezelőtt 190.000 gyerek kezdte el az első osztályt, de idén csak 120.000 jutott el az érettségiig. Mindez többek között a megfelelő pályaorientáció hiánya miatt van így.

A diákok nem tudják jól felmérni a jövőjükre vonatkozó lehetőségeket, emiatt gyakran nem a nekik megfelelő szakmában kötnek ki, ha egyáltalán eljutnak a munka megkezdéséig.

Magas a munkahelyi elégedetlenség, sokak számára nehéz munkát találni, és sok az elveszett lehetőség.

Mi a megoldás?

Támogatjuk a kötelező pályaorientáció bevezetését minden iskolában, hogy minden diák jól informáltan, képességeinek és érdeklődésének megfelelően választhasson pályát, így növelve a munkaerőpiaci esélyeiket és elégedettségüket.

son pályát, így növelve a munkaerőpiaci esélyeiket és elégedettségüket.

Ez pedagógusok, munkaerőpiaci szereplők, illetve iskolai pszichológusok bevonásával megvalósítható. Egy ilyen képzés egyrészt hozzájárulna a diákok készségeinek javításához és fejlesztéséhez, másrészt segítene nekik a tudatos döntéshozatalban, és motívációjukat is növelné.

Magyar egyetemi kampuszok

Mi a probléma?

Az egyetemi nagyvárosokban lassan megfizethetetlenek az albérletek a diákok számára. Az egyetemi kampuszok nem bővülnek, a körülmények sem javulnak, az egyetemeken különböző megfontolásból nem kezdenek ekkora beruházásba, az állam pedig nem biztosít elegendő helyet a bentlakásokban. Emiatt az egyetemisták lakhatási problémákkal küzdenek, és egyre kevesebb fiatal engedheti meg magának a továbbtanulást.

Mi a megoldás?

A felsőoktatás nemcsak lehetőség, hanem szükséges feltétel a társadalmi fejlődés szempontjából. Fontos, hogy a magyar közösség megőrizze versenyképességét, ehhez pedig elengedhetetlen, hogy minden magyar fiatal számára elérhető legyen a felsőoktatás, és a lakhatás ne jelentsen akadályt.

- Bővíteni kell a bentlakások kapacitását, illetve új egyetemi kampuszokat kell létrehozni. Az egyetemi kampuszok egyfelől jelentősen enyhítik a lakhatási problémát, másrészt jelentős közösségformáló szerepet is betöltenek:
 - az önkormányzatok és az egyetemek közösen ruházzanak be a bentlakási helyek bővítésébe;
 - kötelezővé kell tenni az egyetemek számára, hogy a diákjaik minimum 50 százalékának helyet biztosítsanak a bentlakásokban.

Szakkollégiumok állami finanszírozása

Mi a probléma?

Több mint 30 éve a szakkollégiumok fontos szerepet játszanak az erdélyi magyar elitképzésben, a tehetséggondozásban, a munkaerőpiaci felkészültség növelésében, hiszen hallgatóik speciális szakmai és közösségi programokban vehetnek részt.

Ennek ellenére a szakkollégiumok nem kapnak támogatást az állam részéről, így nagyon nehéz fenntartani a működésüket.

Mi a megoldás?

A szakkollégiumi hagyományaink előnyt jelentenek számunkra a romániai társadalomban és munkaerőpiacon! Az RMDSZ elkötelezett a szakkollégiumok mellett,

és mindent elkövet, hogy biztosítsa számukra a szükséges működési forrásokat.

- A megoldás a már bizonyítottan jól működő szakkollégiumok állam általi társfinanszírozása, annak érdekében, hogy fent tudják tartani működésüket, illetve hogy képesek legyenek bentlakást is működtetni a tagok számára.
- Az állami támogatás növelheti a szakkollégiumok forrásait, így azok jobb infrastrukturális feltételeket, modernebb eszközöket és magas színvonalú oktatást biztosíthatnak. Ez a diákok – különösen a hátrányos helyzetűek – számára hozzáférhetőbbé teheti a szakkollégiumok képzéseit.
- Az állami finanszírozás révén a szakkollégiumi programok bővíthetnének, így több diák számára biztosíthatnák a tehetségük kibontakoztatásához szükséges feltételeket.

4.

**MUNKA,
VÁLLALKOZÁSOK**

Foglalkoztatást elősegítő programok támogatása

Mi a probléma?

A Munkaerő-elhelyező Ügynökség (ANOFM) foglalkoztatási programjai nem működnek megfelelően. A friss végzősök, a 30 év alatti NEET fiatalok, az egyedüli családfenntartók, a hosszú távú munkanélküliek, valamint a nyugdíjazás előtt álló korosztály alkalmazása esetén 2250 lej értékű, 12 hónapig járó támogatást kellene folyósítania az államnak. A költségvetési keretek szűkössége miatt azonban ez a rendszer nem működik. A tavaly egyáltalán, idén csak májusig volt lehetőség szerződéskötésre.

Ez negatívan érinti a vállalkozásokat is, amelyek nem élhetnek az elméletileg rendelkezésükre álló támogatásokkal.

Mi a megoldás?

Biztosítani kell a költségvetési forrásokat a programok működtetésére.

A pénzügyminisztériumot fel kell hatalmazni arra, hogy növelhesse a programra szánt költségvetési tételeket, illetve hivatalból végrehajthassa a megfelelő módosításokat.

- A pénzügyminisztériumot fel kell hatalmazni arra, hogy növelhesse a programra szánt költségvetési tételeket azáltal, hogy az ITM (munkaügyi hivatal) által kiszabott bírságokból ide csoportosít át,

illetve hivatalból végrehajthassa a megfelelő módosításokat.

Természetes személyek adóterheinek csökkentése

Mi a probléma?

Romániában a munkára kivetett adóterhek nagyon magasak (41,5%), valamint a munka és a tőke adója nincs egyensúlyban: míg a tőkejövedelmek elfogadható szinten adóznak (pl. osztalék 8%, javak bérbeadása 10%, banki kamatok 10%, plusz esetenként plafonált egészség- és társadalombiztosítás), addig a munkára kivetett adóteher nagyon magas.

A részmunkaidős munkaszerződések adózási módja sem méltányos. A rendszer nem támogatja a munkavállalást. Az adóteher nem arányos a tényleges jövedelemmel (hiszen két óra munka után is ugyanannyi a járulékkötelezettség, mint nyolc óra munkára).

Esetenként többszörösen is kell fizetni egészségbiztosítást. Egy olyan személy, aki alkalmazottként dolgozik, de engedélyezett magánszemélyként (PFA) is tevékenykedik, és ezek mellett bizonyos javak bérbeadásából, illetve kamatokból is realizál jövedelmet, háromszor is köteles egészségbiztosítást fizetni.

Az említett szabályok akadályozzák egy erős középosztály kialakulását. Ma közel 7 millió munkaszerződés van érvényben Romániában, a nyugdíjasok száma kb. 4,8

millió, a részmunkaidős munkaszerződések száma több százezer. Egy átfogó adóreform tehát az ország lakosságának nagy részét érintené. Különösen fontos ez a kérdés a munkavállalók (közülük is kiemelten a részmunkaidőben dolgozók), a kisnyugdíjasok, az engedélyezett magánszemélyként tevékenykedők számára.

Mi a megoldás?

Az adóterhek csökkentésével több pénz maradhat az emberek zsebében. Az alacsonyabb adók több lehetőséget, nagyobb jólétet jelenthetnek mindenkinek. Az RMDSZ mindig is kiemelten fontosnak tartotta a romániai magyar családok támogatását.

Határozott fellépésre van szükség adóügyben, a következő változtatások elengedhetetlenek:

- A munka adóterheinek csökkentése.
- A hatályos részmunkaidős adózási rendszer eltörlése. Továbbá azok a vállalkozások, ahol több részmunkaidős szerződés van, amelyek összesen 8 órát tesznek ki, választhassák a mikrovállalkozási formát.
- Méltányos egészségügyi biztosítást mindenkinek! Plafonálni kell az egészségügyi hozzájárulás (CASS) összegét.
- Az egységes adókulcs megtartása.
- Megtakarítások ösztönzése adókedvezmény formájában.

Több uniós pénzt a KKV-k számára

Mi a probléma?

Az EU-s alapok lehívásának legnagyobb akadályai közé tartozik a saját forrás kifizetése, az el nem számolható költségek előteremtése, esetenként pedig az előfinanszírozás hiánya. Ezek egyrészt elveszik a kis- és közepes vállalkozók kedvét a pályázástól, másrészt akadályozzák a megnyert pályázatok megvalósítását.

Mi a megoldás?

Meg kell teremteni a sikeres és gördülékeny pályázáshoz szükséges feltételeket a vállalkozások számára, hogy ezáltal fejlődjenek és versenyképesebbé váljanak.

- Olyan vidékfejlesztési, illetve nem mezőgazdasági tevékenységeket (szolgáltatók, kisépítő tevékenységek stb.) támogató programokat javasolunk, amelyek feltételként szabják a gazdasági tevékenység tényleges helybeli megvalósulását. A korábbi pályázati kiírások kapcsán ugyanis azt láttuk, hogy a támogatás elnyeréséért ugyan vidéki, hátrányosnak minősített régióban lettek bejegyezve új vállalkozások, de a tényleges munkavégzés nem helyben zajlott, így a régióknak nem jelentett fellendülést, nem jöttek létre új munkahelyek, és a lakosság sem gyarapodott.
- Az RMDSZ állami fedezetű, államilag kamattámogatott hitelkonstrukció kidolgozását és gyakorlatba ültetését is javasolja, amelyet a vállalkozások igénybe vehetnének annak érdekében, hogy

EU-s pályázataikat ideális körülmények között, sikeresen lebonyolíthatják.

Fiatal vállalkozók, startupok

Mi a probléma?

A kis- és közepes vállalkozások nagymértékben hozzájárulnak a helyi közösségek megmaradásához, a fiatalok itthoni boldogulásához, itthon tartásához. Egy vállalkozás indításakor azonban még mindig az induló tőke megszerzése az elsődleges akadály. Ezt hivatottak orvosolni a startup vállalkozások számára elérhető pályázati források. Az induló tőkén túl a startupok sikerességét és fennmaradását a szakmai tanácsadás és a mentorálás hiánya is befolyásolhatja.

Mi a megoldás?

Támogatjuk a fiatalokat abban, hogy itthon tudjanak sikeres vállalkozásokat indítani.

- Olyan pályázati konstrukciókat javasolunk, amelyek az első kritikus öt évben nyomon követik a vállalkozás alakulását, a megadott paraméterek és minimum kritériumok teljesítése mellett, az Innotech Student program mintájára, ám annak kibővítéseként.
- Fontosnak tartjuk az inkubátorházak és a coworking irodák hálózatának kiterjesztését, ami szintén a köz- és magánszféra együttműködésén alapul. Például az önkormányzatok rendelkezésre bocsáthatják az erre a célra alkalmas

ingatlanjaikat. Ez azért fontos, mivel sok fiatal vállalkozónak az induláshoz szükséges irodai felszerelés nem áll a rendelkezésére, illetve az inkubátorházak szakmai tanácsadással is segíthetik a kezdő startupereket.

- Javasoljuk, hogy a már működő támogatási programokban a fiatalok kaphassanak plusz pontszámot pályázatuk elbírálásakor, így pozitív diszkriminációban részesítve a vállalkozni akaró fiatalokat.

Betegpénzek kifizetése

Mi a probléma?

Az érvényes jogszabály szerint betegszabadság esetén a munkaadó fizeti az alkalmazott után a betegszabadságot, az első öt nap az ő saját költsége marad, viszont a többi a pénztártól visszaigényli. Az Egészségbiztosító Pénztár azonban, költségvetési alapok hiányában, évek óta nem utalja időben a vállalkozók fele a betegpénzeket. Az elmaradás években és milliárdokban mérhető. A ki nem fizetett összegek likviditáskérdéseket okoznak a vállalkozók számára, akik emiatt nem tudnak időben adót fizetni, nem tudják fenntartani a munkahelyeket, és nem tudják zökkenőmentesen folytatni tevékenységüket.

A probléma minden munkaadót érint, de legnegatívabban a gazdaság gerincét képező kis- és közepes vállalkozásokat. Ők azok, akik gyakorta nem rendelkeznek a szükséges anyagi tartalékokkal, ezáltal sérülékenyek.

A romániai magyar vállalkozások túlnyomó többsége KKV.

Mi a megoldás?

A KKV-k a gazdaság motorjaként működnek, erősítik a társadalmat, és hozzájárulnak az ország hosszú távú fejlődéséhez és stabilitásához. Felelőtlen magatartásával az állam komoly károkat okoz számukra, ez nem mehet így tovább. A betegszabadságra kényszerülő munkavállalók számára is garantálni kell, hogy időben megkapják a nekik járó juttatást.

- Az ideális megoldás az egészségbiztosító pénztár költségvetési keretének jelentős megnövelése annak érdekében, hogy mindig álljon rendelkezésre megfelelő pénzalap.
- Ennek hiányában viszont alternatív megoldást jelenthet annak az RMDSZ által iktatott törvénytervezetnek az elfogadása, amely kompenzációs mechanizmust ültetne gyakorlatba: lehessen ezeket a kintlevőségeket adófizetésre felhasználni.

A mikro-vállalkozások szponzorációs lehetőségeinek visszaállítása

Mi a probléma?

2023 végéig minden vállalkozás szponzorálhatott egyházakat és civil szervezeteket. A maximálisan leírható érték a profitadó/

mikroadó 20 százaléka volt. 2024-től ezt a lehetőséget a mikro-vállalkozások esetében eltörölték. Románia magyarul a vidékein a vállalkozások legalább 90%-a mikro-vállalkozás. Következésképpen civil szervezeteink gyakorlatilag elveszítették egyik legfontosabb pénzügyi forrásukat.

A magyarul a térségek gazdasági szerkezetével összefüggésben a magyar civil szférát és egyházakat az átlagosnál jobban sújthatja ez a szabályozás.

Mi a megoldás?

Támogatjuk a fokozott társadalmi felelősségvállalást. A szponzoráció pozitív társadalmi hatást gyakorol, hiszen a vállalatok ezáltal hozzájárulhatnak a helyi közösségek fejlődéséhez. A költségvetési hiányt nem tiltásokkal, hanem hatékony adóbevélyűjtéssel kell kezelni.

Vissza kell állítani az eredeti helyzetet, a szigorító előírásokat el kell törölni az adótörvénykönyvből. A civil szervezetek sok esetben olyan feladatokat látnak el a társadalomban, amelyeket a helyi vagy központi közigazgatás egyáltalán nem, vagy nem megfelelően lát el. Ezért fontos, hogy előteremthessék pénzügyi forrásaikat, ezt pedig az állam adóleírások formájában továbbra is lehetővé kell hogy tegye. Fel kell oldani a tiltást, hogy a civil szervezetek újra támogatásokhoz jussanak.

5.

GAZDASÁG

Az ANAF átszervezése

Mi a probléma?

A romániai adóhivatalt (ANAF) 2013-ban átszervezték, a bukaresti székhelyű pénzügyi főigazgatóság mellé hét regionális pénzügyi igazgatóságot hoztak létre. Adóadminisztráció szempontjából a nagyvállalatokat már korábban Bukarestbe, míg a közepes vállalkozásokat az átszervezés eredményeként a régiós szervhez költöztették. Utóbbiak utólag visszakerültek a megyékhez, de a régiós hatóságok szintje megmaradt, innen koordinálják a megyei pénzügyi hivatalokat, holott adóalanyokat többé nem adminisztrálnak. Az adóhivatal ügyintézése nehézkes lett és bonyolult, hatékonysága csökkent.

Decentralizáció helyett központosítás történt: kompetenciákat vontak el a megyeiről és vittek régiós szintre. Az adófizetők gondjainak orvoslása sok esetben régiós döntésektől függ.

Mi a megoldás?

Az RMDSZ elkötelezett híve a decentralizációnak és az adminisztráció egyszerűsítésének.

- Az ANAF-ot át kell szervezni. Meg kell szüntetni a regionális adóhatóságokat, a kompetenciákat vissza kell állítani a megyék szintjére, közelebb kell vinni a döntéshozatalt a helyi közösségekhez.
- A helyi hatóságok közvetlenebbül reagálnának a helyi közösségek igényeire és problémáira, gyorsabb lenne a döntéshozatal, és ez hatékonyabb problémamegoldást eredményezne.

Csökkenne a bürokrácia, javulna a szolgáltatások minősége. És ha az ANAF működése hatékonyabbá válna, akkor javulna az adóbehajtás hatékonysága is, és ezzel elejét vehetnénk a fejetlen adóemeléseknek.

Átláthatatlan, kiszámíthatatlan adóügyi módosítások

Mi a probléma?

Adminisztratív káosz uralkodik az adópolitikában. Folyamatosan jogszabálytervezeteket szivárogtatnak ki, hogy ezáltal teszteljék a közvéleményt. Két különböző bejelentés után aztán egy harmadik megoldás kerül bele a tényleges jogszabályba. Ritkán fordul elő, hogy a döntéshozók betartják a társadalmi párbeszéd szabályait, valós konzultációt folytatnak és elfogadják az érintettek vagy a szakértők észrevételeit. Sok esetben az adóügyi módosításokat hatástanulmányok nélkül fogadják el, ráadásul a hat hónapos előzetes elfogadási időszak betartása nélkül. Az átláthatatlan és visszaható döntések miatt a vállalkozások nem működnek kiszámítható jogi és pénzügyi környezetben, azaz nehéz előre tervezni a fejlesztéseket, illetve elkészíteni a pénzügyi terveket.

Mi a megoldás?

A kiszámíthatóság és a megfelelő felkészülés biztosítása érdekében szigorúan be kell tartani a hat hónapos

előzetes elfogadási időszakot! A közép- és hosszú távú átlátható tervezés érdekében szükség van az éves költségvetési és adóügyi stratégia határidőben történő elfogadására.

A felelősségek közötti egyensúly megteremtése

Mi a probléma?

Ha az adófizetők tartoznak az adóhivatalnak, utóbbi a határidő lejárta után hivatalból késedelmi kamatokat számol fel. Fordítva ez a gyakorlat nem érvényesül (lásd a ki nem fizetett betegpénzek esetét, az áfa-visszatérítések problémáját, az állam számára elvégzett munkálatok késői elszámolását).

Kérésre van lehetőség ugyan késedelmi kamatok fizetését indítványozni, viszont egyrészt az adófizetők nagy része nem tud erről a lehetőségről, másrészt a gyakorlatban ez nehézkesen működik.

Mi a megoldás?

A gazdasági szereplőknek kiszámíthatóságra, tervezhető pénzügyekre és átláthatóságra van szükségük. Az államnak kötelessége ezt biztosítani, csak így teremthetjük meg az előfeltételeit a gazdasági stabilitásnak és növekedésnek, amely az emberek számára jólétet eredményezhet.

- Módosítani kell az adótörvénykönyvet, valamint az adóeljárási törvényt úgy,

hogy ne csak az adófizetők, hanem az állam is fizessen késedelmi kamatokat, amennyiben nem teljesíti határidőre kötelezettségeit. Ráadásul ezt legyen köteles hivatalból megtenni, vagyis ne csak akkor, ha az adóalany indítványozza. A cél nem a késedelmi kamat kifizettetése az állam által, hanem a határidők betartatása.

- Ugyanakkor az adóhatósági ellenőrzés során kirótt adóbefizetési kötelezettség megóvása függessze fel a végrehajtást, ameddig a bíróságok nem döntenek az óvás kérdésében.

A külkereskedelmi mérleg hiányának csökkentése a turizmus és feldolgozóipar támogatásával

Mi a probléma?

Románia külkereskedelmi mérlegének hiánya az utóbbi években jelentős makrogazdasági problémává vált. Az elmúlt 10 évben a külkereskedelmi mérleg hiánya 10 milliárd euróról közel megháromszorozódott. 2024-ben a hiány már hét hónap után 15 milliárd dollárra rúgott. Az import és az export közötti ilyen nagyságrendű különbség hosszú távon nehezen fenntartható gazdasági helyzetet eredményezhet.

Ehhez a hiányhoz jelentősen hozzájárul a turizmus is. A Román Nemzeti Bank adatai

szerint ez az ágazat 2023-ban 4 milliárd eurónyi hiányt eredményezett. Vagyis az emberek sokkal több pénzt költenek külföldön, mint amennyit a belföldi turizmus termel.

A másik ok a feldolgozóipar alacsony fejlettsége. Románia fogyasztása ma importfüggő: az alapélelmiszerek esetében például az áruk 70 százaléka külföldről származik. Ezzel szemben az ország alacsony feldolgozottságú termékeket, nyersanyagokat, élőállatot exportál.

A tartós külkereskedelmi hiány negatív hatással van a fizetési mérlegre, árfolyamgondokat, importált inflációt eredményez, csökkenti az ország gazdasági stabilitását.

Mi a megoldás?

Románia importja folyamatosan növekedett az elmúlt években. Az exportált termékek és szolgáltatások értéke ugyan növekedett, de nem tudta ellensúlyozni az import növekedését. A külkereskedelmi mérleg hiányának kezelése érdekében Romániának sürgős beavatkozásokra van szüksége, amelyek elősegítik a hazai kínálat versenyképességének növelését, valamint az importfüggőség csökkentését.

Ezért a következő intézkedéseket javasoljuk a turisztika és a feldolgozóipar megerősítése érdekében:

- Javasoljuk olyan nemzeti programok elfogadását, amelyek segítségével az önkormányzatok turisztikai létesítményeket építhetnek, fejleszthetnek.
- Javasoljuk az üdülési csekkek (vakációs jegyek) kiterjesztését a magánszférára is (lásd Az agroturizmus támogatása).

- Javasoljuk minimis típusú állami támogatások folyósítását a turisztikai ágazatban tevékenykedő kis- és közepes vállalkozásoknak, beruházásaik megvalósítása céljából.
- Erdély újraiparosítása: a jelenlegi alacsony hozzáadott értékű termékek előállítására helyett a magasabb hozzáadott értéket termelő iparágak állami támogatását szorgalmazzuk.

Biztonságos közlekedést

Mi a probléma?

Az Eurostat adatai szerint az európai országok közül a romániai utakon való közlekedés követeli a legtöbb emberéletet. Bár 2000 óta jelentősen visszaesett a közúti halálozások száma Romániában is, a csökkenő tendencia az elmúlt években megtorpant, és az áldozatok száma még mindig kiugróan magas nemzetközi összehasonlításban. 2023-ban 1545 halálos áldozatot követeltek az utak Romániában, vagyis naponta átlagosan négyen haltak meg közlekedési balesetben, további tíz személy pedig súlyos sérüléseket szenved.

Romániában 86 haláleset jut egymillió lakosra évente, Svédországban például ez a szám 22.

Mi a megoldás?

Az emberi élet mindennél fontosabb, ezért védelme prioritást kell élvezzen

a mobilitással és a közlekedési rendszerrel kapcsolatos minden más céllal szemben. Ennek eléréséhez szemléletváltásra és mindannyiunk felelősségvállalására van szükség.

A cél tehát az, hogy folyamatosan csökkenjen a súlyos és halálos balesetek száma.

A fenyegetésre és hibáztatásra alapozott intézkedések nem hozzák az elvárt eredményt, a közlekedési bírságok emelése például nem vezet sehova. Ketté kell választani a szabályozás és a közlekedési kultúra kérdését. Nem elégséges a szabályok precíz meghatározása, a jogszabályokban le kell szögezni azokat az alapelveket is, amelyek észszerű és egyértelmű támpontokat szolgáltatnak a szabályok megfelelő alkalmazását illetően.

Ennek érdekében időszerűnek és halaszthatatlannak tekintjük a következőket:

- Felül kell vizsgálni a közúti közlekedési szabályrendszert, valamint az intézményi felelősségek és hatáskörök rendszerét, különös tekintettel az engedélyezési, felügyeleti, ellenőrzési és szankciórendszerek hatékonyabbá tételére.
- A közúti balesetek okainak, hátterének szakszerű és céltudatos feltárása: a baleset-megelőzésről és közlekedésbiztonságról szakmai érvek alapján és sikeres alkalmazási tapasztalatok figyelembevételével kell dönten.
- Kiemelten kell kezelni a járművezetőket, a járművezető-oktatókat, illetve a forgalombiztonságért felelős szakemberek képzését. Szükség van a képzési és vizs-

gáztatási rendszerek reformjára, hogy a jogosítványszerzési vizsgára jelentkezők felkészültsége, illetve a közlekedési normákhoz való viszonyulása szintet lépjen.

- A balesetek száma az utak állapotától, minőségétől is függ. Húsz évvel az első szerződés után sincs 150 km összefüggő autópálya Észak-Erdélyben. A nagy sebességű úthálózat építésében is magasabb sebességi fokozatba kell kapcsolnia az országnak!

Bukarest–Kolozsvár–Budapest gyorsvasút

Mi a probléma?

A Bukarest és Budapest közötti vasúti közlekedés nemcsak időigényes, de kiszámíthatatlan is. Kolozsvár és Nagyvárad között jelenleg szünetel a vasúti közlekedés. Ugyanakkor a IV. páneurópai folyosón (a Brassó–Segesvár–Piski–Arad fővonalon) végzett munkálatok jelentős késésben vannak. Egyes források szerint a Bukarest–Budapest út 80 évvel ezelőtt rövidebb ideig tartott, mint napjainkban.

Egy gyorsvasúti összeköttetés kiépítése nemcsak a két ország közötti kapcsolat megerősítését hivatott szolgálni, hanem stratégiai jelentőségű a fenntartható, multimodális áru- és személyszállítás fejlesztése szempontjából.

Romániában tavaly összesen 4,3 millió percet, azaz több mint 8 évnyi időt késtek

a vonatok. 2021-ben az átlagsebesség 45 km/h volt a személyszállításban és csupán 15 km/h a teherszállításban. A vasúti pálya 85 százaléka felújításra szorul, a hálózat kevesebb mint 4 százaléka (411 km) felel meg a nagy sebességű közlekedés követelményeinek.

Mi a megoldás?

Az erdélyi nagyvárosok kerüljenek közelebb Budapesthez és Bukaresthez is, és zárkózzanak fel az európai városok kulturáltan és kiszámíthatóan megközelíthető közösségébe.

- Az Európai Unió Tanácsa 2024. június 13-án elfogadta a TEN-T transzeurópai közlekedési hálózat fejlesztésére vonatkozó uniós iránymutatásokról szóló új rendeletet. Ennek értelmében 2040-re el kell készülnie Budapest és Bukarest között az új nagy sebességű vasúti összeköttetéseknek.
- Elengedhetetlen tehát, hogy a két ország közötti érdemi egyeztetések kezdődjenek azzal a céllal, hogy 2025-ben törvénytervezetben sikerüljön rögzíteni a nagy sebességű vasúti összeköttetés megvalósításának ütemtervét.
- A gyorsvasút megvalósításán túl több forrást kell biztosítani a meglévő vasúthálózat és a gördülőállomány korszerűsítésére is, mert az állapotok tarthatatlannak.

6.

MEZŐGAZDASÁG

Helyi termékek és helyi termelők támogatása

Mi a probléma?

Románia agrárgazdasága komoly kihívásokkal néz szembe, mivel a helyi termelők és termékek gyakran háttérbe szorulnak az importált árukkal szemben. Az ország egyre nagyobb mértékben függ a globális piacokról behozott élelmiszerektől és termékektől. Ez a helyzet jelentős mértékben gyengíti a helyi gazdaságot, korlátozza a helyi gazdák és termelők lehetőségeit, és csökkenti a fogyasztók hozzáférését a minőségi, friss helyi élelmiszerekhez.

Az import áruk túlsúlya különösen az élelmiszeriparban érezhető, ahol az olcsóbb, de gyakran gyengébb minőségű áruk versenyhátrányba hozzák a helyi termelőket. A helyi termelők nem kapják meg a szükséges állami támogatást, így nem tudnak versenyképesek maradni a piacon.

Románia élelmiszerimportja az elmúlt években jelentősen megnőtt, 2022-ben meghaladta a 126 milliárd eurót, ami több mint 281%-os növekedést jelentett az előző évhez képest. Mindeközben a helyi élelmiszeripar továbbra is alulfejtett. Az importtermékek dominanciája jelentős kereskedelmi hiányt eredményez, amely 2022-ben meghaladta a 34 milliárd eurót, ami a GDP közel 12%-át tette ki.

A probléma közvetlenül érinti a helyi gazdálkodókat és kistermelőket, akik napi szinten küzdenek azzal, hogy termékeik nem jutnak el a szélesebb fogyasztói közönséghez. Ez a helyzet veszélyezteti a helyi

gazdaságok fennmaradását, különösen a vidéki közösségekben, ahol a gazdálkodás az egyik fő megélhetési forrás. Emellett a helyi közösségek és a fogyasztók is érintettek, hiszen korlátozottan férnek hozzá helyi, friss és minőségi termékekhez, különös tekintettel az élelmiszerekre.

Mi a megoldás?

Az importorientált gazdaság helyett a helyi termékek és szolgáltatások támogatása hozzájárulhat a gazdasági önellátás és fenntarthatóság javításához. Az RMDSZ elkötelezett a helyi termelők mellett, és kulcsfontosságúnak tartja a helyi gazdaságok támogatását. Több helyit, kevesebb multit! A helyi termékek és szolgáltatások támogatása és promóciója nemcsak a helyi gazdaságot erősíti, hanem hozzájárul a közösségek életminőségének javításához is, megőrizve a helyi kultúrát és hagyományokat.

- Az általunk benyújtott törvénytervezet egyértelműen meghatározza, hogy mi minősül helyi terméknek, és támogatja a termelési és kereskedelmi folyamatokat. A törvénytervezet célja, hogy elősegítse a helyi termékek és szolgáltatások promócióját, valamint azt, hogy a helyi gazdasági szereplők könnyebben hozzáférjenek a piachoz.
- Ösztönzők bevezetését javasoljuk a helyi termékek vásárlására, valamint adókedvezményeket és támogatásokat a helyi termelők számára, hogy versenyképesebbek legyenek a piacon.

Az agroturizmus támogatása

Mi a probléma?

Az agroturizmus Románia vidéki gazdaságának egyik fő mozgatórugója, dinamikus növekedésének köszönhetően számos olyan térség számára kitörési pont lehet, ahol a gazdag kulturális és természeti örökség vonzóvá teszi a vidéket a turisták számára. Különösen fontos ez a szektor Erdélyben.

A benne rejlő hatalmas perspektíva ellenére az ágazat számos problémával küzd, amelyek akadályozzák a fenntartható fejlődést és a hosszú távú tervezést.

A vakációs jegyek (üdülési csekkek) 2018-as bevezetése jelentős lendületet adott a belföldi turizmusnak. Problémát jelent, hogy a vakációs jegyeket főként az állami szektor alkalmazottai kapják, ami hátrányos helyzetbe hozza a privát szektorban dolgozókat. Mivel a dolgozók jelentős része nem tudja kihasználni ezt az előnyt, ez a korlátozás csökkenti a belföldi turizmus iránti keresletet, így gátolja a helyi turizmus fellendülését. 2023-ben a romániai utazók 8,5 milliárd eurót költöttek el külföldön. Ezzel szemben a külföldi látogatók kevesebb mint 5 milliárd eurót hoztak be az országba.

Munkaügyi szabályozások. A jelenlegi törvények megkövetelik, hogy a munkáltatók a minimálbérnek megfelelő társadalombiztosítási és egészségügyi járulékokat fizessenek a részmunkaidős munkavállalók után is (amennyiben azoknak nincs más munkaviszonyuk). Ez különösen az agroturizmusban jelent gondot, ahol a munkavégzés gyakran szezonális, és a dolgozók ténylegesen csak részmunkaidőben dolgoznak. A teljes munkaidős járulékok kifi-

zetése ilyen esetben jelentős pénzügyi terhet ró a vállalkozásokra, ami nehezíti a rugalmas foglalkoztatási formák alkalmazását, és nem veszi figyelembe a turizmus szezonális jellegét. Az agroturizmusban, ahol a hétvégék és az ünnepnapok a legforgalmasabb időszakok, a munkavállalók dupla bérfizetési kötelezettsége súlyos terheket ró a vállalkozásokra.

Mi a megoldás?

A vidéki gazdaságok és az agroturizmus támogatása. Az agroturizmus fellendítése hozzájárulhat a helyi gazdaságok fenntarthatóságához és a vidéki közösségek kulturális örökségének megőrzéséhez.

A faluturizmus, a minőségi szálláshelyek és a hozzájuk kapcsolódó változatos szolgáltatások kialakítása jelentős mértékben segítheti a gyengébben fejlett régiók felzárkózását.

- Az üdülési csekkek elérhetőségét ki kell terjeszteni a magánszektor alkalmazottaira is, hogy minden munkavállaló részesülhessen ebben a juttatásban. Amennyiben az állam nem tudja biztosítani a jegyek költségét, térítse meg adókedvezmény formájában a munkáltatóknak a jegyek költségeit.
- Rugalmas munkaidő-szabályozás. Módosítani kell az érvényben levő szabályozást úgy, hogy a munkáltatók részmunkaidőben is foglalkoztathassák az alkalmazottakat anélkül, hogy teljes munkaidős járulékokat kellene fizetniük. Ez különösen fontos a szezonális munkák esetében, ahol a munkaidő változó.
- Hivatalos szabadnapok fizetési szabályainak módosítása. Javasoljuk a hivatalos

szabadnapokon történő munkavégzés után járó dupla bérfizetési kötelezettség eltörlését az agroturizmusban. Ehelyett egy rugalmasabb rendszert vezetnénk be, amely figyelembe veszi az iparág specifikus igényeit és a szezonaritást.

- Állami támogatások és adókedvezmények. Az állam nyújtson célzott támogatásokat és adókedvezményeket az agroturizmusban tevékenykedő vállalkozásoknak. Ez magában foglalhatja a fejlesztési projektek támogatását, valamint az infrastruktúra fejlesztését, amely elengedhetetlen a turisták vonzásához.

Mezőgazdasági és vadkárok megtérítése

Mi a probléma?

A vadkárok, legyen szó termények megsemmisítéséről vagy az állatállomány megtámadásáról, jelentős veszteségeket okoznak a termelőknek Romániában, különösen Erdélyben. A mezőgazdaságban elszenvedett károk esetében nincs egységesen működő kárpótlási törvénykezés és szakmai kárfelmérési metodológia. A vadkárok esetében az RMDSZ által kidolgozott kormányhatározat jól működik az állattenyésztési ágazatban, ellenben nagyon nehézkesen a növénytermesztésben. A kár bejelentésének és a kárigények benyújtásának folyamata bonyolult és időigényes, a gazdák hónapokig vagy akár évekig is várhatnak, mire kárpótlást kapnak. A dokumentációs követelmények

túlzottan részletesek, és az állami szervek közötti koordináció hiánya tovább lassítja a folyamatot. Nincs egységes mezőgazdasági biztosítási rendszer, és az állam nem biztosít megfelelő támogatást a gazdáknak a vadkárok megelőzéséhez.

Mi a megoldás?

Védjük a gazdák érdekeit, biztosítva, hogy a vadkárok ne veszélyeztessék a mezőgazdasági termelést és a vidéki közösségek gazdasági stabilitását.

- Egy átfogó mezőgazdasági kárpótlási törvény kidolgozása szükséges, mely szigorúan szabályozná a különböző intézmények szerepét mind helyi, mind központi szinten, ugyanakkor meghatározná a biztosítótársaságok szerepét és azok kötelezettségeit a termelőkkel szemben.
- A mezőgazdasági minisztérium által kidolgozott egységes kárfelmérési metodológiák és procedúrák bevezetése.
- Digitalizáció és online bejelentés. Egy online platform létrehozása, amely lehetővé teszi a vadkárok gyors és hatékony bejelentését, a szükséges dokumentáció digitális benyújtásával.
- Egyszerűsített dokumentációs követelmények. Az RMDSZ javasolja a vadkárbejelentési folyamat egyszerűsítését, hogy a gazdák gyorsabban és kevesebb adminisztrációval tudják benyújtani kárigényeiket. Ez magában foglalja a kért dokumentumok számának csökkentését és a kárfelmérési eljárások egyszerűsítését.

- Gyorsított kifizetési rendszer, amely biztosítja, hogy a gazdák a kár bejelentésétől számított 30 napon belül megkapják a kártérítést.
- Vadkárok megelőzése. Az államnak nagyobb támogatást kell nyújtania a gazdáknak a vadkárok megelőzésében, például kerítések, vadriasztók, villanypásztorok vagy más védelmi intézkedések finanszírozásával.

A gazdák támogatása járványok esetén

Mi a probléma?

Amikor egy területet fertőző állatbetegség-járvány sújt, és a betegség terjedésének megakadályozása érdekében a hatóságok felügyeleti zónát rendelnek el, a gazdák tevékenysége – önhibájukon kívül – gyakorta jelentősen korlátozódik. Ezek az intézkedések, bár szükségesek a járvány terjedésének megakadályozása érdekében, súlyos gazdasági károkat okoznak az érintett állattenyésztőknek. A jelenlegi szabályozás alapján az állam nem biztosít megfelelő kárpótlást, ami további pénzügyi terheket ró az egyébként is nehéz helyzetben lévő mezőgazdasági termelőkre.

A járványügyi intézkedések okozta bevételkiesésnek különösen azok a tenyésztők kiszolgáltatottak, akik kis- és közepes méretű gazdaságokat működtetnek. A probléma azonban a helyi közösségeket is érinti, amelyek nagymértékben függnek a mezőgazda-

sági termeléstől.

Mi a megoldás?

A tenyésztők támogatása és kárpótlása a járványok idején. Az állam vállaljon felelősséget azokban az esetekben, amikor a termelők önhibájukon kívül kárt szenvednek.

- Kárpótlási alap létrehozása, amelyből a gazdák gyorsan és hatékonyan igényelhetnek kompenzációt a bevételkiesésért.
- Járványügyi biztosítási rendszer bevezetése állami támogatással, amely fedezetet nyújtana a járványügyi intézkedések által okozott gazdasági károkra.
- Egyszerűsített adminisztráció: az igénylések feldolgozása és a kifizetések gördülékenysége érdekében egyszerűsített adminisztrációs rendszert kell kidolgozni, hogy a gazdák gyorsan hozzáférhessenek a kárpótláshoz.

A Közös Agrárpolitika (KAP) romániai végrehajtásának reformja

Mi a probléma?

Az Európai Unió Közös Agrárpolitikája (KAP) jelentős támogatást nyújt a tagállamok mezőgazdasági termelőinek. A romániai mezőgazdasági termelők, különösen a kiskgazdák, nem jutnak hozzá kellő mértékben a támogatásokhoz, ami miatt nem tud-

ják teljes mértékben kihasználni a KAP által nyújtott lehetőségeket. Ennek okai közé tartozik a támogatási rendszerek bonyolultsága, a bürokratikus akadályok, valamint a megfelelő tájékoztatás és képzés hiánya. Az esetek túlnyomó többségében a támogatások késve kerülnek kifizetésre, kiszámíthatatlanságot okozva a termelőknek. Az állam szerepe ebben kritikus, azonban jelenleg nem biztosítja a szükséges támogatást és infrastruktúrát, ami segíthetné a helyi termelőket abban, hogy versenyképesek legyenek az uniós piacon.

A KAP keretében Románia számára elérhető támogatások jelentős összegeket képviselnek: 2021–2027 között körülbelül 20 milliárd euró áll az ország rendelkezésére a KAP különböző programjai keretében. Ebből jelentős részt képeznek a vidékfejlesztési alapok, amelyek a magyar közösségek gazdasági helyzetének javításához is hozzájárulhatnak.

Mi a megoldás?

Célunk, hogy a KAP forrásaihoz való hozzáférés javításával támogassa a helyi gazdaságokat. Kulcsfontosságúnak tartjuk a bürokrácia csökkentését, a képzési programok bővítését, és vállaljuk a helyi termelők érdekeinek hatékonyabb képviseletét az uniós fórumokon!

- Csökkenteni kell a bürokráciát egy hatékony digitalizált rendszer bevezetésével, a kifizetési ügynökségek szintjén.
- Mezőgazdasági kamara rendszer, ezen belül szaktanácsadói hálózat létrehozását szorgalmazzuk, mely átvállalná a termelőktől a bürokrácia jelentős részét és működtetné a digitalizált rendszer

gazdákra eső részét.

- Egy olyan regionális fejlesztési tervet kell kidolgozni, amely különös figyelmet fordít a vidéki közösségek mezőgazdasági érdekeire és megkönnyíti a KAP-források lehívását – ez a magyarlakta vidék számára is megteremthetné a fellendülés feltételeit.

7.

**JÖVŐ,
FENNTARTHATÓSÁG**

Több és hozzáférhető visszaváltó pontokat

Mi a probléma?

Az italcsomagolások visszaváltó rendszere az elmúlt évtizedek legnagyobb romániai környezetvédelmi-logisztikai projektje, amelyet az RMDSZ kormányzása alatt dolgoztunk ki. Ez biztosíthatja, hogy az évente kereskedelembé kerülő 7 milliárd italcsomagolás ne a környezetünket szennyezze, hanem újrahasznosuljon. Jelenleg azonban a kormány és a betétdíjas rendszer működtetői nem biztosítják, hogy a visszaváltás mindenki számára egyformán elérhető legyen.

A kistelepüléseken a rendszer egyelőre nem vagy csak nagyon korlátozott mértékben érhető el. Ez diszkriminatív az itt élő vásárlókra nézve, mivel nem tudják visszakapni a betétdíjat, ami számottevő összeget jelenthet. Szintén érinti a probléma a helyi boltokat, hiszen a visszaváltatlan csomagolások a helyi vásárlóerőt csökkentik.

Mi a megoldás?

Célunk a mindenki számára elérhető és hatékony visszaváltás, amely tiszta környezetet teremt és a helyi gazdaságot segíti.

A falvakon is ki kell építeni a visszaváltó pontokat! Az RMDSZ az önkormányzatok által működtetett kistelepülési visszaváltó helyek kialakítását támogatja. A törvényes lehetőséget már megteremtettük a helyi boltokkal való együttműködésre, és néhány településen sikeresen elindítottuk a

programot. Ezt kell országos szintre emelni. Ez nemcsak a falvakon élők, hanem a kisvállalkozások érdeke is. A helyben visszaváltott palackok ellenértéke a település kiskereskedőinek forgalmát növeli.

Korszerű szelektív hulladékgyűjtés és -újrahasznosítás

Mi a probléma?

Románia sereghajtó a szelektív hulladékgyűjtés terén Európában, a háztartási hulladék csupán 14%-át hasznosítják újra. Ennek két fő oka a szelektív hulladékgyűjtési infrastruktúra fejletlensége és az újrahasznosítás ösztönzésének hiánya. Ezzel nemcsak kötelezettségszegési eljárást kockáztatunk és szennyezzük a környezetet, de a gazdaság is értékes újrahasznosítható alapanyagoktól esik el.

Az önkormányzatok egyik legfőbb kihívása a hulladékkezelés. Ahhoz, hogy növelni tudjuk a szelektív hulladékgyűjtés és az újrahasznosítás mértékét, fontos, hogy a lakosság számára megfelelő infrastruktúrát biztosítsunk.

Mi a megoldás?

Csak akkor várhatjuk el a környezettudatos magatartást, ha megteremtjük a hulladékanyagok újrahasznosításának infrastrukturális feltételeit.

- Az RMDSZ elindította a beruházásokhoz szükséges programokat, amelyeket haladéktalanul be kell fejezni. Minél

hamarabb meg kell építeni a több mint 600 szelektív hulladékudvart és mintegy 14 ezer digitális városi hulladékszigetet, amelyekre a Helyreállítási Alapból biztosítottuk a finanszírozást, kiírtuk a pályázatokat, és már 2022-ben megkezdtük a szerződéskötéseket is. Elfogadhatatlan, hogy a Környezetvédelmi Minisztérium közel másfél év alatt sem tudta lefolytatni a központi közbeszerzési eljárást a szükséges konténerekre és okoskukákra, hátráltatva ezzel a beruházásokat.

- Támogatni kell az újrahasznosító ipart és azokat a piaci szereplőket, akik újrahasznosításból származó anyagokat használnak. Az ösztönzőprogramoknak fokozniuk kell a körforgásos gazdaságra való átállást, az új nyersanyagforrások felhasználásának a csökkentése érdekében.
- Bár a betétdíjas rendszer jelentős ösztönző erőként hat a környezetszennyező csomagolóanyagokkal való körültekintőbb bánásmódra, a környezettudatoságra nevelés kulcsfontosságú!

Mezőgazdasági öntözési infrastruktúra kiépítése Erdélyben

Mi a probléma?

Erdély mezőgazdasági területein az öntözési infrastruktúra fejlesztése kritikus fontosságúvá vált a klímaváltozás hatásai

miatt. A csökkenő csapadékmennyiség és az egyre gyakoribb aszályok súlyosan érintik a termelést, különösen a kis- és közepes gazdálkodókat. Az öntözési rendszerek hiánya miatt a termelők kénytelenek az időjárásra hagyatkozni, ami kiszámíthatatlan terméshozamokat eredményez. Ez jelentős gazdasági veszteségeket okoz, és veszélyezteti a régió agrárgazdaságát.

Az állam eddig nem biztosított elegendő forrást és támogatást az öntözési rendszerek kiépítésére, különösen Erdélyben. A meglévő öntözési infrastruktúra elavult, és nem felel meg a modern mezőgazdasági igényeknek. Az állam szerepe ebben a folyamatban alapvető, mivel a helyi gazdák önállóan nem tudják finanszírozni az ilyen nagy szabású beruházásokat, de még a szükséges előtanulmányokat se.

Mi a megoldás?

Az RMDSZ kiemelten támogatja az infrastrukturális fejlesztéseket a mezőgazdaságban (beleértve az öntözési infrastruktúra fejlesztését), a gazdák számára nyújtott képzési programokat és szakoktatást, és létfontosságúnak tartjuk az uniós források hatékony lehívását.

- Infrastrukturális fejlesztés: modern öntözési rendszerek kiépítése, amelyek révén a mezőgazdaság képes alkalmazkodni a változó éghajlati viszonyokhoz. Ez magában foglalja az előtanulmányok kivitelezését, a csatornahálózatok felújítását, új víztározók építését, valamint a csepegtető- és mikroöntözési rendszerek bevezetését.
- Állami támogatások és uniós források: az állami támogatások kiterjesztése mellett kulcsfontosságú az Európai Unió

vidékfejlesztési alapjainak hatékonyabb kihasználása, hiszen azokból forrásokat lehet lehívni az öntözési infrastruktúra fejlesztésére.

- Képzési és technikai támogatás: a gazdálkodók számára képzési programokat kell indítani, amelyek segítenek az új öntözési technológiák alkalmazásában és a fenntartható vízgazdálkodásban. Emellett technikai támogatást is biztosítani kell a rendszerek telepítéséhez és karbantartásához.

Fontosabb az ember, mint a medve

Mi a probléma?

Romániában az utóbbi években jelentősen megnövekedett a medvepopuláció, ami súlyos gondokat okoz a helyi közösségek és a mezőgazdasági termelők számára. A medvék egyre gyakrabban jelennek meg lakott területeken, megtámadják az állatállományt és kárt tesznek a mezőgazdasági terményekben. Az elszaporodás részben annak a következménye, hogy a barna medve védettségét élvez Romániában, így vadászata és a populáció szabályozása korlátozott. Az okozott károknál súlyosabb az, hogy a medvepopuláció túlszaporodása tragédiák sorához vezetett, emberi életet követelve. 2016 óta az RMDSZ volt az egyetlen politikai alakulat, amely folyamatosan megoldást keresett a medveproblémára, és komplex intézkedéscsomagot dolgozott ki, amely a vadászat visszavezetésével lett teljes.

Mi a megoldás?

A medvepopuláció tudományos alapú szabályozásának nincs alternatívája. Ez a következő évek prioritása kell, hogy legyen, alkalmazva az RMDSZ által kidolgozott jogszabályi keretet.

- A probléma megoldásához sokoldalú megközelítésre van szükség, amely magában foglalja a medvepopuláció szabályozását és a gazdák támogatását, illetve kártalanítását.
- A populáció felmérése és szabályozása: folytatni kell a felméréseket, hogy a következő években is ki lehessen adni a vadászati kvótát, és azokat gyakorlatba kell ültetni. Szükség van a populáció szabályozására vonatkozó procedúrák egyszerűsítésére, az érintett település polgármesterének kötelező értesítésére, a helyi rendőrség bevonására az eljárásba, valamint a szükséges pénzalapok biztosítására az önkormányzatok számára. Hosszú távon csak így lehet kezelni a medvepopulációt, csökkenteni a medve és ember közötti konfliktusokat, és megelőzni az újabb tragédiákat.
- Károk megelőzése, illetve megtérítése: Meg kell kötni a finanszírozási szerződéseket a villanypásztorokra, kerítésekre, egyéb védekezési felszerelésekre. Ugyanakkor gyorsított és digitalizált kárpótlási rendszerre van szükség (lásd a Mezőgazdasági és vadkárok megtérítése).
- A medvékkel való felelőtlen érintkezést (etetés, fotózás) büntetni kell! A medve nem turistalátványosság, nem cuki etetni való állat, és nem bátorságpróba, amit ki kell állni. Egyszóval nem játék,

úgyhogy tartsuk meg tőle a tisztas távolságot.

- Fontos ugyanakkor a felelős erdőgazdálkodás is, a nagyvadak élőhelye további szűkülésének elkerülése végett.

Fenntartható erdőgazdálkodás

Mi a probléma?

Az erdőgazdálkodás területén új jogszabályi keretre van szükség, amely egyszerű és könnyen alkalmazható, támogatja a felelős erdőtulajdonosokat, ösztönzi a fenntartható erdőgazdálkodást és hatékony szankciós rendszert vezet be. Ennek az alapjait határozta meg az új erdészeti stratégia, amelyet az RMDSZ kormányzása alatt dolgoztunk ki.

A törvénytelen fakivágások visszaszorítása érdekében elengedhetetlen a nem hatékony szankcionálás újragondolása.

Mi a megoldás?

Rendet kell tennünk erdeinkben, véget kell vetni a lopásoknak, visszaéléseknek és a mértéktelen, rövid távú haszonszerzést célzó kitermelésnek. A fatolvajokat büntesse az állam, ne a tisztességes erdőgazdálkodókat!

- Az RMDSZ pontrendszer bevezetését támogatja az erdészeti kihágások visszaszorítása érdekében, hasonlóan a közúti kihágások esetén alkalmazott büntetőpontokhoz. Ez lehetővé teszi, hogy azok

esetében, akik sorozatosan megszegik a törvényt, felfüggeszék a SUMAL rendszer használati jogát, felfüggesztve ezáltal a tevékenységüket.

- A kitermelt faanyag-mennyiség növelése helyett támogatni kell, hogy a fát magasabb értékesítési rendszerben lehessen kitermelni. Ehhez tovább kell fejleszteni a SUMAL faanyag-nyomonkövető rendszert. A meglévő adatbázis és a továbbfejlesztett SUMAL 3 kell legyen az alapja egy új támogatási rendszernek, amely a fa hosszú élettartamú felhasználását támogatja, és egy CO₂ karbonkredites rendszer bevezetéséhez is megteremti a feltételeket.

Energiabiztonság és elérhető energia

Mi a probléma?

Az ellátásbiztonság szavatolásának három alapvető feltétele van. Egyrészt, legyen elegendő termelési kapacitás (villany, gáz). Másrészt, álljon rendelkezésre a megtermelt energia elosztásának, szállításának kapacitása, a fogyasztók hálózatra történő csatlakoztatásának könnyített lehetősége. Harmadsorban pedig elengedhetetlen az energetikai infrastruktúra védelme és folyamatos fejlesztése. Az európai energiaválság következtében mindhárom elem biztosítása fokozott kihívások elé állítja a kormányokat.

A válság tetőzésével az energiaárak is rekordmagasságot értek el, ami súlyosan

érintett minden fogyasztót, és gyors lépésekre volt szükség a válság hatásainak enyhítésére. Az RMDSZ az egyik kezdeményezője volt az általános energia-ársapka bevezetésének Romániában, amely 2025. március 31-ig van érvényben. Ennek eredményeképpen a nagybani piac kiszámíthatatlan áringadozásai sem a háztartási, sem a vállalati fogyasztóknak (KKV) szolgáltatott energia árát nem befolyásolták, megfizethető szinten tudtuk tartani az energiaárakat. Ez volt az RMDSZ-féle rezsicsökkentés.

Mi a megoldás?

Minden olyan intézkedést támogatni kell, amely új villamosenergia- és földgáztermelési kapacitások létesítése révén erősíti Románia energetikai függetlenségét. Megfelelő szabályozással biztosítható az állampolgárok és a vállalkozások számára is a megfizethető energia.

Az energiabiztonság és a megfizethető energia szavatolása érdekében a következő lépések megvalósítását tartjuk fontosnak:

- 2024 végéig lépjen működésbe a Maros megyei Radnóton megépített gáztüzelésű villamos erőmű, 2026-ig pedig az 1700 MW teljesítményű marosnémeti gáztüzelésű erőmű.
- Az előrehaladott építkezési fázisban levő vízerőművek munkálatait fel kell gyorsítani, és mihamarabb működőképes állapotba kell hozni ezeket. Az egyik ilyen a Maros megyei Ratosnyán található.
- 2027-től Románia lehet az Unió legnagyobb földgáztermelő országa, amennyiben sikerül elindítani a kitermelést a fekete-tengeri gázmezőn. Ez megsokszo-

rozna Románia eddigi éves földgáztermelését.

- Az RMDSZ kiemelt fontosságot tulajdonít az energetikai szektor ellen egyre szaporodó kibertámadások elhárítását/megfékezését célzó intézkedéseknek.
- Szintén támogattuk a Fekete-tenger térségében telepíthető szélerőműparkok jogi keretének elfogadását, az ún. offshore wind törvénycsomagot.
- Kezdeményeztük az Anghel Saligny fejlesztési programon keresztül településeink gázhálózatra történő rácsatlakoztatásának finanszírozását.
- A megfizethető energia feltétele az olcsóbb előállítás és az erőforrások hatékony kiaknázása. Ezért az RMDSZ továbbra is támogatni fogja a gáztüzelésű erőművek, vízerőművek, illetve atomerőművek építését és fejlesztését. Különleges helyzet, súlyos energiaválság esetén a szénerőművek újraindítását is elfogadhatónak tartjuk.
- Kidolgozzuk a szükséges jogszabály-módosításokat, amelyek lehetővé teszik, hogy 2025. március 31. után, az általános ársapka megszűnését követő időszakban is támogatott áron kapja majd minden olyan háztartás az energiát, amely kiszolgáltatót fogyasztónak minősíthető. A kiszolgáltató státus megállapításánál a havi jövedelem nagyságát, és a havi jövedelemből az energiaszámlákra költött összeget vesszük figyelembe.

Fenntartható, tiszta energia

Mi a probléma?

Az elmúlt közel két évtized európai uniós energiapolitikájának fő céljaiként a fenntarthatóságot, a környezettudatosságot, illetve az energiahatékonyságot határozták meg. Ezek a közös célok a Zöld Átmenet (Green Deal) stratégiai dokumentumban is hangsúlyosan megjelennek.

Az energetikai tranzíció célszámai értelmében Romániának 2050-ig teljesen karbonsemlegessé kell válnia, leállítva fosszilis-energia-termelő egységeit, helyettük zöld energiát termelő erőműveket létesítve (nap, szél, víz vagy atom). Ez a folyamat Romániában már elindult.

Mi a megoldás?

Célunk, hogy Erdélyben, Romániában biztonságos, megfizethető és fenntartható energia álljon rendelkezésre a háztartások és a vállalkozások számára. Továbbra is fontosnak tartjuk előtérbe helyezni az energiahatékonyságot, ugyanakkor meggyőződésünk, hogy a Zöld Átmenet (Green Deal) előírásait az erdélyi, romániai fogyasztók érdekeit szem előtt tartva kell értelmezni.

Az RMDSZ ebben az ágazatban nem ideológikus intézkedéseket, hanem pragmatikus döntéseket támogatott eddig is, és az elkövetkező időszakban is ezt fogja tenni.

- Kezdeményeztük a termelő-fogyasztók (prosumer-ek) lehetőségeinek bővítését, például azt, hogy a megtermelt villamos-

energia-többletet fel lehet használni más fogyasztási helyszínek villanyszámláinak kiegyenlítésére, vagy ha ugyanaz a gáz- és áramszolgáltató, akkor a gázszámla törlesztésére is.

- Kezdeményeztük a napelemek vásárlásának támogatását a Zöld ház programon keresztül.
- Az elektronikai eszközök megújítását célzó programokat indítottunk el, ezen keresztül hozzájárulva a hatékonyabb villamosenergia-felhasználáshoz.
- Épületszigetelési programokat kezdeményeztünk, elindítottuk a közintézmények teljes felújításának keretprogramját, amelyen keresztül energiahatékonysági célkitűzéseket is meg tud valósítani Románia.
- Támogatjuk az alternatív technológiák általános használatba vételét, és fontosnak tartjuk biztonságos felhasználásuk jogi szabályozásának kialakítását. Ilyenek például a széndioxid-leválasztási, -tárolási és -hasznosítási technológiák (CCUS carbon capture, utilization and storage), a geotermális energia felhasználása, a hidrogéntermelés, illetve a különféle alternatív üzemanyagok.
- A biztonságos, megfizethető és fenntartható energetikai környezet kialakítása és megőrzése érdekében kiemelten fontos támogatni a villamosenergia- és gázhálózatok további fejlesztéseit.

8.

EGÉSZSÉGÜGY

Digitalizációt az egészségügyi rendszerben

Mi a probléma?

Nincs átfogó, helyes és biztonságos egészségügyi adatbevitel. Nincs meghatározva, hogy ki felel az adatok beviteléért és a határidők csúszásáért. Nincs biztonságosan működő szoftver. Nincsenek biztonságban a személyi, egészségügyi adataink.

Az ellátási szinteket összekötő (kórház, járóbeteg-rendelő, családorvosi rendelő) egészségügyi informatizálás hiányzik; a betegek elektronikus egészségügyi dossziéjának (DES) hiányában csak részben vagy egyáltalán nem ismerjük a valós betegutakat; az egészségbiztosítási pénztár és a megyei egészségügyi igazgatóságok nem vagy csak késve kapnak meg olyan információkat, amelyek ismeretében érdemben beavatkozhatnának a betegek egészségügyi ellátásának javítása érdekében.

Digitalizált egészségügyi rendszer nélkül nincs átlátható költségelszámolási rendszer, és nem ellenőrizhetők gyorsan és pontosan az egészségpolitikai döntések következményei.

A digitalizáció hiánya a várakozási időre is rányomja bélyegét, torlódnak a kivizsgálások. Mind a beteg, mind az ellátórendszer számára problémát okoz, hogy nincs rendszerszintű lehetőség az elektronikus előjegyzésre.

Az egészségtudatosság és az egészségügyi rendszer javításának igénye évről évre nő a lakosság körében, ez alól az erdélyi magyarok sem kivételek. Nemcsak tisztaságot várnak el a kórházakban, hanem minél kevesebb és rövidebb betegutat, gyors és pontos diagnózist és kezelést.

Mi a megoldás?

Az egészségügyben a következő nagy feladat az átfogó digitális reform megvalósítása.

- A beteg iránti törődés és tisztelet jele, hogy nem várakoztatjuk – ha lehetséges – napokig, és nem szükséges ismeretségeire hagyatkoznia, hogy időben elérhetővé váljon számára az egészségügyi szolgáltatás. Ki kell építeni egy országos elektronikus rendszert, amelyen a betegek előjegyezhetik a szükséges vagy tervezett kivizsgálásokat. Ennek a digitális platformnak az állami egészségügy minden szegmensére ki kell terjednie, viszont egyes szegmenseiben lebontható kell hogy legyen helyi specifikus szintekre is. A digitális rendszernek köszönhetően lerövidül az orvosi vizsgálatok, illetve beavatkozások várakozási ideje, ami létfontosságú a gyógyulás esélyeinek szempontjából.
- Ki kell alakítani egy digitalizációs jutalékrendszert az egészségügyi rendszerben, hogy serkentsük és motiváljuk a helyes és pontos adatbevitelt minden szolgáltató szintjén.

Az orvosi műhibákra vonatkozó jogi keret kiigazítása

Mi a probléma?

Az orvosi műhibákra vonatkozó hatályos törvény elavult, újat pedig évek óta nem sikerül elfogadni. Ráadásul 2022 óta már hivatalos statisztikát sem vezetnek a betegek kárára történő orvosi tévedésekről. A jelenlegi szabályozások szerint a megyei közegészségügyi hatóságok mellett működő testület feladata az esetleges orvosi műhibák kivizsgálása. Ebben a keretben ez egy nehézkes, gyakorta több évig húzódó folyamat.

A betegek minőségi ellátáshoz való jogát sérti, és komoly egészségügyi következményekkel járhat egy orvosi műhiba. Ezek kivizsgálása, az esetleges kártérítés megítélése hatékony és gyors eljárás alapján kell megtörténnjen. Az orvosok számára sem előnyös, hogy maguk kell biztosítást kössenek, hogy esetleges hibák esetén le legyenek fedve. Az Orvosi Kamarához 2023-ban valamivel több mint 300 bejelentés érkezett műhiba miatt, azonban a valós előfordulása a jelenségnek ennek többszöröse lehet.

Mi a megoldás?

Az esetleges orvosi műhibák gyorsabb, hatékonyabb kivizsgálását kell elérni, a megítélt kártérítés azonnali rendezését a kórház által, ahol a felelős orvos alkalmazásban áll.

Más országok modelljei alapján a kórházakat kell bekapcsolni a biztosítórendszerekbe, és annak kell első fázisban, gyorsan a megítélt kártérítést kifizetnie. Ezáltal felgyorsul a folyamat, időt és több évig húzódó, akár peres eljárást takaríthatnak meg az érintett betegek.

A járóbeteg- és állandó ügyeleti rendszerek fejlesztése

Mi a probléma?

Az állami vagy az egészségbiztosítási pénztár által finanszírozott járóbeteg-rendelők száma jelentősen elmarad a lakosság valós igényeihez képest. Finanszírozás hiányában az elmúlt években megszűntek állandó ügyeleti központok, leépültek háziorvosi és járóbeteg-rendelők. Ennek következtében számos helyi közösség egészségügyi alapellátás nélkül maradt.

Ez két lehetőséget hagy a betegeknek: vagy a kórházak sürgősségi egységeihez fordulnak, vagy fizetős magánrendelőkben keresik a diagnózist és kezelést. Ez egy méltánytalan és fenntarthatatlan modell, a betegek elégedetlensége, felháborodottsága érthető.

Főként a falvakban és a kisvárosokban szűnt meg az azonnal elérhető (nem sürgősségi) egészségügyi ellátás. Ami megmaradt ilyen esetekben, az a sürgősségi ellátás, ami viszont sok helyen túlterhelte vált emiatt.

Mi a megoldás?

Meg kell erősíteni az egészségügyi alapellátó rendszereket. Jelentős területi kiterjesztést kell kitűzni célként a következő négyéves ciklusra.

A megoldás a járóbeteg-rendelők számának, illetve rendelkezésre állásuk idejének megkétszerezése a következő parlamenti mandátum végére. Újra kell létesíteni a járóbeteg-, családorvosi és állandó ügyeleti központokat, ahol azok megszűntek, illetve meg kell erősíteni azokat ott, ahol veszélyeztetetté váltak. Megfelelő finanszírozást kell biztosítani.

- Alkalmassá kell tenni járóbeteg-rendelőket a sürgősségi esetek fogadására, és megoldani ennek finanszírozását. Ez tehermentesítené a sürgősségi rendszerre helyezett nyomást is.
- A modell megvalósítható, mivel 2020 óta legalább 10 százalékkal csökkent a kórházakba befekvő betegek száma, ugyanakkor 20 százalékkal nőtt a kórházakban dolgozó orvosoké. Mondhatni, most jött el a járóbeteg-rendelők számának növelésének az ideje, most kell megvalósítani ennek a fajta betegellátási modellnek az intézményesítését.
- Arra kell ösztönözni a fiatal orvosokat, hogy saját járóbeteg-rendelőt nyissanak, és ezáltal minél több betegnek tudjanak ingyenes vagy kompenzált gyógyszerrecepteket, illetve ingyenes kivizsgálást (küldőpapírt) felírni.
- A vázolt reform forrásigénye mindössze mintegy 2 százalékát teszi ki az egészségügy költségvetésének, így reális célkitűzés akár egyetlen év költségvetésnöve-

kedéséből megvalósítani. Az intézkedés hatását a betegek már két év után érezni fogják.

Háziorvost minden településre

Mi a probléma?

Románia egyre több településén nincs háziorvos. A falvakban található háziorvosi rendelők továbbra sem elég vonzóak az orvosok számára, noha 2023-ban jövedelempótlékot vezettek be számukra. Csak Hargita megyében az elkövetkező években legalább húsz háziorvosra lenne szükség, mivel az orvosok jelentős része közelít a nyugdíjkorhatárhoz.

A helyzetet tovább súlyosbítja falvaink lakosságának elöregedése, ami miatt egyrészt rohamosan növekszik az orvosi ellátás igénye, másrészt az idős, beteg emberek számára a legközelebbi állandó orvosi jelenléttel rendelkező település (gyakran a legközelebbi város) megközelítése is fokozott kihívást jelent.

Mi a megoldás?

Háziorvosi alapellátást mindenkinek, lakhelyétől függetlenül! Nem hagyhatjuk cserben a legkisebb falvak lakóit sem!

Pénzügyi és infrastrukturális segítségnyújtással kell felkarolni a rurális környezetben dolgozó, illetve pályakezdő háziorvosokat. A bérpótlékon és a kiszállás költségeinek megtérítésén túlmenő ösztönzőkre van szükség a vidéki rendelőkben munkát vállaló szak-

emberek számára, például emelt szorzókat lehetne bevezetni az egyes szolgáltatások ellátásáért a hátrányos helyzetű településeken. Ez hozzájárulhat a területi lefedettség javításához, a falusi környezetben élők számára pedig biztosítja az egészségügyi alapellátást a településen.

Rezidens orvosok – az egészségügy humánerőforrás-problémájának megoldása

Mi a probléma?

Az egészségügyi alapellátó rendszer működését, elsősorban a szükséges humánerőforrás biztosítását negatívan érinti a rezidensekre vonatkozó, hatályban lévő néhány szabályozás.

Egyrészt Románia az EU-ban szinte egyedülként vizsgáláshoz köti a rezidensképzésbe való belépést.

Másrészt szakorvosi vizsga előtt a rezidens orvosok kizárólag a kórházi sürgősségi ellátásban dolgozhatnak, távfelügyelettel. Hat egyetemi év és három-négy évnyi munkaviszony után sem vehetnek részt a járóbeteg-rendelésben, még a legkevésbé kockázatosnak tekinthető krónikus járóbeteg-ellátásban sem, mert nem rendelkeznek a szabad orvoslás gyakorlásának jogával. Holott ez jó lenne a rendszer szempontjából is, hiszen növekedne a járóbeteg-ellátási kapacitás, a rezidens pedig már a szakvizsga előtt elkezdhetné kialakítani páciéntúrját

egy részét, ami majd megkönnyítené a dolgot, ha saját orvosi rendelőt szeretne nyitni.

Mi a megoldás?

Több bizalmat a fiatal orvosoknak, jobb ellátást a betegeknek! Egyszerűsítsük a rezidensképzés rendszerét, töröljük el a rezidensvizsgát, és ezáltal enyhítsük az egészségügyi ellátórendszer humánerőforrás-problémáját!

- Egyszerűsíteni kell a rezidensképzésbe való belépést, a képzést biztosító kórházak hatáskörébe utalni az erre vonatkozó döntést. Ezáltal bekerülhet a rezidensképzésbe minden diplomával rendelkező orvos, a kórházak felmérhetik és kihasználhatják az orvosok elkötelezettségét egy adott terület vagy kórház iránt. A kórházak és az orvosok is hosszabb távra tervezhetnek, biztosítva ezáltal az előre láthatóságot a humánerőforrás területén.
- Mivel a krónikus járóbeteg-ellátás talán a legkevésbé kockázatos orvosi szakterület, szakvizsga előtti, parciális vizsgázással felhatalmaznánk az utolsó éves rezidens orvosokat, hogy részmunkaidőben dolgozhassanak ezen a területen (egy fél norma erejéig). A vizsgát az oktató kórházak bármelyikében vagy a felelős egyetemi központban lehetne letenni. A fiatal orvosokat helyzetbe hozva nagymértékben hozzájárulnánk a vidéki egészségügyi ellátási rendszer fejlesztéséhez is.

Palliatív terápiás osztályok

Mi a probléma?

Romániában hiányzik az őszinte beszéd a palliatív osztályokon fekvő betegeknek nyújtott szolgáltatások természetéről, illetve arról, hogy ezek finanszírozása egészségügyi, munkaügyi vagy családjogi természetű feladatnak számít-e.

Hiba, hogy nem látjuk be: a palliatív kezelés, történjen az kórházban vagy az alapellátás szintjén, egyszerre érintheti mindhárom minisztérium költségvetését.

Mi a megoldás?

Támogatjuk a palliáció minden formájának fejlesztését és a minél nagyobb hozzájárás kialakítását. Az öregedés nem betegség, ugyanakkor ritka az idős ember betegség nélkül. Szakpolitikai rész cél, hogy a felnőtt pelenkához való hozzáférést közjová tegyük, vagyis mindenki annyit vehessen igénybe belőle, amennyire szüksége van, anélkül, hogy ezáltal másnak kevesebb jutna – és ezt három minisztérium költségvetéséből finanszírozhatjuk.

Gondosóra program

Mi a probléma?

Számos idős, beteg ember egyedül él, és ha beüt a baj, nincs aki segítsen rajta, ellássa,

vagy mentőt hívjon. Mire gyermeke, hozzátartozója megérkezik, sokszor már túl késő. De nem csak az életet veszélyeztető helyzetekben jelent gondot az, ha az idős személy nincsen kitől segítséget kérjen. Az ilyen helyzetekre dolgozták ki Magyarországon a Gondosóra programot (www.gondosora.hu), amelynek romániai átvételét az RMDSZ javasolja.

Mi a megoldás?

Lépünk szintet az idősgondozásban: a modern technológiákat kihasználva járuljunk hozzá az idősek biztonságához és nyújtunk megnyugvást a hozzátartozóknak.

- A Magyarországon már működő, 65 évnél idősebb személyek számára ingyenesen igénybevehető jelzőkészülékes szolgáltatás lényege az, hogy a felhasználók szükség esetén egyetlen gombnyomással jelezni tudják segítségkérésüket, nem csak vészhelyzet esetén. Sőt, a készülék elesésérzékelővel is el van látva, így automatikusan jelzést ad le a diszpécserszolgálat felé, ha a felhasználó elesik.
- A szolgáltatáshoz egy 24 órás diszpécser-szolgálat tartozik, ahol szakképzett diszpécserok nyújtanak segítséget a felmerülő problémák megoldásában, szükség esetén a kontaktszemélyek (családtag, szomszéd, barát, esetleg szociális gondozó stb.) bevonásával.
- Első lépésben kísérleti (pilot) projektként javasoljuk elindítani Hargita és Kovászna megyékben, majd kiterjeszthető regionális és országos szintre.

9.

**ÁLLAMI FOGYÓKÚRA
ÉS KÖZIGAZGATÁSI
REFORM**

A központi közigazgatás karcsúsítása, digitalizáció és decentralizáció

Mi a probléma?

Az állami közigazgatásban dolgozók számának csaknem kétharmada a központi közigazgatásban dolgozik (2024. júniusi adatok szerint 826.522 személy). Szükség van a rendszerek újragondolására és karcsúsítására, a humán erőforrás professzionalizálására. Ugyanakkor egyes központi közigazgatási feladatokat a helyi/megyei önkormányzatok hatékonyabban tudnának ellátni, a digitalizáció révén pedig egyrészt elérhetőbbé, másrészt gyorsabbá, hatékonyabbá válnak az állami szolgáltatások.

Mi a megoldás?

A megoldás egyrészt központi hatáskörök átadása a helyi és megyei önkormányzatoknak, másrészt pedig a központi közigazgatás hatékonyabbá tétele digitalizáció és a bürokrácia leépítése révén.

- Romániában az utolsó jelentős decentralizációs lépés 2010-ben történt, az RMDSZ vitte azt is véghez (kórházak decentralizációja). Ez jelentős infrastrukturális fejlesztéseket és hatékonyabb döntési mechanizmusokat eredményezett. Vissza kell térni ehhez a megközelítéshez, és a folyamatot folytatni kell.

Az önkormányzati rendszer finanszírozásának reformja, a pénzügyi autonómia erősítése

Mi a probléma?

Az önkormányzatok finanszírozása aránytalan, kiegyensúlyozatlan. Egyes települések dús gazdagok, miközben egyre több az olyan önkormányzat, amely egyre nehezebben vagy csak hiányosan tudja ellátni feladatait. (pl. szociális téren).

A személyi jövedelemadó az önkormányzatok legfontosabb bevételi forrása. Pozitív fejlemény volt, hogy ez évek óta 100%-ban visszaosztásra került az önkormányzatokhoz, azonban idén ezt a gyakorlatot megváltoztatták: az államkasszában hagyták a nyugdíjakból, osztalékokból, banki kamatokból és szerencsejátékokból származó személyi jövedelemadót. Ezzel közel 12 milliárd lejt, a potenciális visszaosztás egynegyedét vonták el az önkormányzatoktól. Főleg a városok/municípiumok járnak rosszul, a községek túlnyomó többsége számára ugyanis a kieső források az áfa visszaosztásából pótlásra kerülnek.

Általánosabban közelítve a kérdéshez, immár több mint egy évtizede az a probléma Romániában, hogy az éves központi költségvetési törvények a hatályos közpénzügyi törvénytől való kivételes eltérésként („derogare”) fogalmazzák meg az önkormányzatok adott évre vonatkozó finanszírozási módját

és forrásait. Ez valójában azt tükrözi, hogy az önkormányzatoknak ad-hoc alkuk keretében kell évről évre megküzdniük a forrásokért. Ez folyamatos bizonytalanságot szül, és ellehetetleníti a hosszú távú tervezést.

Mi a megoldás?

A helyben megtermelt adóbevételeknek helyben kell maradniuk, hogy a helyi önkormányzatok fejleszthessék a településeket, közvetlenül javíthassák a lakosság életkörülményeit.

- Az idén visszatartott jövedelmeket vissza kell juttatni az önkormányzatokhoz!
- Az elkövetkező években vissza kell térni ahhoz a bevált gyakorlathoz és elvi megállapodáshoz, miszerint a személyi jövedelemadó teljes egészében szabadon felhasználható önkormányzati forrást képez. Maradjon a teljes SZJA az önkormányzatoknál.
- Mivel a hatályban levő helyi közpénzügyi törvénynek az önkormányzatok forrásaira vonatkozó passzusait gyakorlatilag évek óta nem alkalmazzák, új jogszabályt kell alkotni, amely figyelembe veszi az évek során kialakult visszás helyzeteket, és megfelelő finanszírozást biztosít az önkormányzatoknak feladataik ellátásához. Meg kell szüntetni azt a gyakorlatot, hogy az éves költségvetési törvények és kiigazítások rendszeresen belenyúlnek a rendszerbe. E reformnak rendet és igazságot kell teremtenie az önkormányzatok finanszírozása területén, és meg kell alapoznia egy korrekt finanszírozási rendszert a szolgáltató önkormányzatiság érdekében.

A helyi közigazgatás szakmai színvonalának növelése

Mi a probléma?

Az állami közigazgatásban közel 1,3 millió alkalmazott dolgozik. Jobb, szakmailag hatékonyabb közigazgatás csak eredményorientált, szakmaiságra hagyatkozó fizetési rendszerrel lehetséges.

Jelenleg az egységes bérezési rendszer ugyanazt a fizetést juttatja a közigazgatásban ugyanazon szinten dolgozóknak, függetlenül attól, hogy munkájuk eredményessége különböző lehet.

Mi a megoldás?

Célunk egy hatékony, teljesítményorientált, az állampolgárt kiszolgáló, sikeres, fejlődő közigazgatási rendszer létrehozása.

- Eredményorientált fizetési rendszert kell bevezetni a közigazgatásban. A szakmailag jól/jobban teljesítő közigazgatási dolgozókat jobban meg kell fizetni, eredményorientált fizetési rendszert kell bevezetni, mely ösztönzi és elismeri a jól teljesítő alkalmazottakat, az elért eredmények alapján juttat csupán alapbért, vagy pedig további jövedelmi kiegészítőket biztosít a közalkalmazottaknak.

Az állam tulajdonában lévő, elhagyatott ingatlanokat adják át az önkormányzatoknak

Mi a probléma?

Számos olyan ingatlan áll évek óta kihasználatlanul, állaga romlik, és sok esetben csak rontja a település látképét. Ugyanakkor sok helyen az önkormányzatok nem rendelkeznek a megfelelő ingatlannal egy esetleges befektetés/beruházás megvalósításához, így nem tudnak a megfelelő mértékben fejlődni. Az említett ingatlanokat azonban nem tudják birtokba venni és hasznosítani, mivel azok minisztériumok, állami vállalatok vagy ügynökségek tulajdonában vannak, és utóbbiak nem hajlandóak lemondani róluk, vagy csak egyszerűen nem veszik a fáradságot, hogy konstruktívan viszonyuljanak a kérdéshez.

Mi a megoldás?

Fordítsuk a kihasználatlan állami ingatlanokat a helyi közösségek fejlődésére!

Az állami vállalatok/ügynökségek elhagyott ingatlanjai kormánydöntéssel kerüljenek át az önkormányzatok tulajdonába.

Az önkormányzatok aztán felújíthatják ezeket az ingatlanokat, illetve ipari, szociális vagy más jellegű beruházások megvalósítására használhatják fel őket.

10.

KULTÚRA

Őrizzük és támogatjuk a magyar kultúrát

Mi a probléma?

Intézményeink krónikusan alulfinanszírozottak, csak fizetésekre futja a pénz, vagy még arra sem. Így lehetetlen európai szintű előadó-művészetet csinálni, lehetetlen neves előadóművészeket meghívni, lehetetlen a mi művészeink bemutatkozása külföldön, és Erdély lemarad attól, amit hagyományos értelemben európai kultúrának nevezünk. A kulturális szférában működő civil szervezetek legfeljebb elhanyagolható mértékben részesülnek kormánytámogatásban. A Román Kulturális Alap (AFCN) kiírásai nincsenek összhangban a közösségi igényekkel, nem beszélve arról, hogy a támogatásokra szánt összeg az ezrelékét sem fedi az igényeknek. A pályázati kiírások nehézkesek és nem elérhetőek. A kormány gátolja, vagy legalábbis nem segíti az erdélyi magyar kortárs művészek bemutatkozását külföldön. Nem támogatja a műfordításokat, a kiállításokon való részvételt, a nemzetközi könyvtárakon még mutatóban sem fordulnak elő erdélyi magyar szerzők lefordított művei.

Mi a megoldás?

A mi dolgunk az, hogy őrizzük és fejlesszük a magyar kultúrát, mert ez nemzeti önazonosságunk alapja, és erre vagyunk büszkéek. Ha kormányra lépünk, ahogyan eddig is, minden támogatást megszerzünk és megadunk az erdélyi magyar kultúrának, legyen szó műemlékről, színházról, művészekről vagy a hagyományainkról.

- A nemzeti össztermék legalább 1 százalékát kultúrára kell fordítani!
- Elkülönített keretösszegként kell biztosítani a személyi jövedelemadó 4 százalékát azon önkormányzatok számára, amelyek kulturális intézményeket tartanak fent (színházakat, bábszínházakat, filharmóniákat).
- A Román Kulturális Intézet hozzon létre egy külön finanszírozási alapot arra, hogy láthatóbbá tegye itthon és külföldön az erdélyi magyar alkotókat. Támogatni kell művészeink külföldi bemutatkozását, hiszen ők mutatják meg a világnak, hogy egy erős, alkotó, élni akaró közösség vagyunk.
- Az Etnikumközi Kapcsolatok Hivatala (DRI), valamint a Nemzeti Kulturális Alap (AFCN) teljes körű reformja szükséges. A pályázatokat a kulturális civil szervezetek és a társadalom igényei szerint kell alakítani, meg kell változtatni mind a finanszírozott területeket, mind a pályázatok leadásának és lebonyolításának mechanizmusát. A két intézmény reformjába be kell vonni az érintett civil szervezeteket.
- A különböző művészeti ágak alkotóit egybefogó szakmai szervezetek normatív támogatása.
- A kormány feladata lenne a kisebbségi lapok működésének biztosítása, ugyanez vonatkozik a magyar könyvkiadás támogatására is. Erre külön pályázati rendszert kell kidolgozni.
- Könyvtárállomány-fejlesztési program elindítása, amely az erdélyi magyar kiadókat is támogatná.

- A színházak közötti előadáscserék népszerűsítése és támogatása különösen fontos az erdélyi magyar színházak esetében, mert így a különböző magyarlakta régiók közötti összetartozás-érzés is erősödik.
- Kedvezményes diákbérletek kialakítása, amely előnyös lenne a színházak, filharmonikiák, bábszínházak számára is, és hozzájárulna a diákok érdeklődésének felkeltéséhez a kultúra iránt.
- Az iskolai előadások támogatása: az alternatív irodalomórák már bejáratottnak tekinthető módszerével erősíteni kell a különböző művészeti ágak képviselőinek jelenlétét az oktatási intézményekben.
- A költségvetésben külön tételként jelenjen meg a tájházak, emlékházak központi állami alapokból történő támogatása. Romániában több mint 200 magyar vonatkozású tájház és emlékház működik, a helyi közösségek vagy önkormányzatok nem minden esetben képesek ezeket fenntartani, működtetni.

Épített örökségünk védelme

Mi a probléma?

A kommunista rendszer nem fordított kellő figyelmet az épített örökség megóvására, és az állam hozzáállása a rendszerváltás után sem változott meg

gyökeresen e tekintetben. Ezért műemlék épületeink többsége különösen rossz állapotban van. Nincs kormánytámogatás városközpontjaink, templomaink, kastélyaink és udvarházaink felújítására. Erre a célra 2014 óta kizárólag uniós forrásokat vagy magyarországi kormánytámogatást tudtunk felhasználni. Az állam átláthatatlan bürokratikus és törvényes szabályozásokkal teljesen ellehetetleníti a műemlékek helyreállítását, emiatt az önkormányzatok nem tudják felújítani a műemlékeket, és amiatt – akárcsak a polgárok és a kisvállalkozók – jelentős jövedelemtől esnek el, mert nem tudjuk idevonzani az értékeinkre kíváncsi turistákat. A restaurálás terén történtek ugyan előrelépések, azonban ahhoz, hogy az épített örökséget a jövő számára meg tudjuk őrizni, és ki tudjuk használni a benne rejlő gazdasági potenciált, nagyságrendekkel nagyobb odafigyelés és kormányzati forrás szükséges. Az RMDSZ kezdeményezésére elindult a *Hívogató Románia. Az országjáró projekt* elnevezésű program, amely révén több mint 280 épületet újítottunk fel, és hozzájárultunk a kulturális turizmus beindulásához, megélhetést biztosítva ezáltal az érintett települések polgárainak. De rengeteg még a teendő e téren.

Mi a megoldás?

Az épített örökség múltunk lenyomata, nemzeti identitásunk része, másrészt fontos gazdasági erőforrás, ezért jövőnk megalapozása szempontjából is kiemelt fontossággal bír. Azon dolgozunk, hogy az állam nagyságrendekkel több forrást biztosítson ennek hasznosítására.

- Épített örökségünk jelentős része azon-

nali beavatkozást igényel. Ezért haladéktalanul növelni kell az épített örökség restaurálására szánt állami és önkormányzati forrásokat.

- A román kormány biztosítson évente százmillió eurót az épített örökség megújítására és a *Hívogató Románia. Az országjáró projekt* bővítésére. Ez hozzá fog járulni a külföldi és belföldi kulturális turizmus fellendüléséhez, ami jövedelmet hoz a kisvállalkozóknak, az önkormányzatoknak, és méltó emberi környezetet a települések lakóinak. A karbantartott, élhető, emberléptékű környezet megteremtésében a kormánynak kell elől járnia, a saját hatáskörébe tartozó épületek felújításával, illetve az önkormányzatok támogatásával, hogy azok a munkát itthon el tudják végezni.
- Szükség van az örökségvédelmi intézmények teljes körű digitalizálására és a szabályozás egyszerűsítésére, annak érdekében, hogy az engedélyeztetési folyamatok, illetve a pályázási procedúrák hatékonyan és sikeresen működhessenek.
- Áfamentességet, adómentességet kell biztosítani, továbbá hosszú távú hitelezési megoldásokat kell kidolgozni arra, hogy a magánkézben levő műemlékek felújításának finanszírozását is biztosítani lehessen állami forrásokból és alacsony kamatozású, hosszú lejáratú hitelekkel.
- Lehetővé kell tenni a települések koncentrált fejlesztését. Meg kell teremteni a feltételeit annak, hogy az önkormányzatok ne csak egyedi épületekre, hanem épületegyüttesekre, vagy akár teljes városközpontok épített örökségére vo-

natkozó fejlesztési és hasznosítási projekteket bonyolíthassanak le.

- Folytatni kell a kulturális örökség intézményeinek hálózatba, kulturális utakba való szervezését.
- Az államnak és az önkormányzatoknak az épített örökség restaurálás utáni hasznosításában, tartalommal való feltöltésében is szerepet kell vállalnia.

Kulturális alapintézmények korszerűsítése

Mi a probléma?

Kulturális alapintézményeink többségének állaga leromlott, műszaki felszereltsége elavult, nem felel meg a kultúrafogyasztók igényeinek. Nem egy színház 19. századi infrastruktúrával rendelkezik, a villany és a gázfűtés bevezetése óta semmilyen lényeges beruházás nem történt, csak tatarozás.

Külön ki kell emelnünk a kolozsvári Állami Magyar Opera és Színház, illetve a marosvásárhelyi Állami Magyar Színház épületét, amelyek rövidesen használhatatlanná válnak, amennyiben tovább halogatják a felújítási és modernizációs beavatkozást.

Mi a megoldás?

- A kolozsvári Állami Magyar Színház és Opera restaurálása, bővítése és korszerűsítése. Szükséges összeg: 25 millió euró. A Marosvásárhelyi Állami Színház

helyreállítása, bővítése és korszerűsítése. Szükséges összeg: 20 millió euró.

További fontos kulturális intézményeket is fel kell újítani.

- Amikor az RMDSZ kormányon volt, a művelődési házak jelentős részét sikerült felújítani, azonban a folyamat nem állhat meg.
- A könyvtárak, különösen a vidéki könyvtárak újraélesztése: könyvtárépületek felújítását célzó országos program beindítása, a könyvtárak közösségi térként való használatának előmozdítása.

Új kulturális intézmények alapítása

Mi a probléma?

Kulturális alapintézményeink köre nem fedile teljes mértékben szükségleteinket, ezért az intézményhálózat bővítésére van szükség.

Egyrészt saját, belső igényeink kielégítése érdekében, hiszen múltunk szempontjából bizonyos fontos időszakok bemutatása nem megoldott, ahogyan jövőnk nagy témáinak megbeszélése sem. Másrészt az új intézmények alapítása a magyar kultúra szélesebb közönségnek történő bemutatása szempontjából is kulcsfontosságú.

Mi a megoldás?

Fontosnak tartjuk az alapintézmények mo-

dernizálása mellett újabb kulturális intézmények létrehozását.

- Kezdeményezzük egy állami fenntartású Magyar Kulturális Intézet létrehozását és a működéséhez szükséges költségvetési források elkülönítését.

Az intézmény tevékenysége elsősorban a kulturális programok szervezésére terjedne ki, kiemelten a szórványközösségek számára biztosítana kulturális kínálatot, legfontosabb partnerei a művelődési házak lennének.

- Erdélyi Irodalmi Múzeum létrehozása. Miközben Bukarestben és Jászvásáron működik irodalmi múzeum, Erdély fővárosában, Kolozsváron ez a mai napig nem valósult meg. Ennek önálló tagozata lehetne az Erdélyi Magyar Irodalmi Múzeum.
- Biztosítani kell a forrásokat annak érdekében, hogy a sepsiszentgyörgyi Kommunizmus Múzeuma, valamint a szatmárnémeti Kényszeriparosítás Múzeuma mihamarább megnyithassa kapuit.

A kultúra mindenkié – kulturális értékeink digitalizációja

Mi a probléma?

Kultúrafogyasztási szokásaink megváltoztak, a digitális tartalmaknak egyre nagyobb jelentősége van. Ahhoz, hogy az egyetemes és

nemzeti kultúra elérhető legyen az interneten. jelentős állami szerepvállalás szükséges.

Mi a megoldás?

A kultúra mindenkié! A kulturális javak fogyasztásának mikéntje megváltozott, jelentős részt átkerült a virtuális térbe, ezért a különböző kulturális értékek digitalizálására nagy költségvetésű országos programot kell indítani, amely figyelembe veszi és értéként kezeli a nemzeti kisebbségek által előállított kulturális javakat is.

Meggyőződésünk, hogy ha sokszínű és értékes tartalmak érhetőek el az internetes térben, azáltal kiszélesedik a kultúrafogyasztók köre, különösen a fiataloké. Ennek

komoly hatása lehet az innovatív szemléletre és életminőségre, ezért:

- digitalizálni kell az összes olyan irodalmi és tudományos alkotást, amelyek nem szerzőijogdíj-kötelesek;
- létre kell hozni egy romániai irodalmi portált, ahová – havi tiszteletdíj ellenében – felkerülnek a romániai kortárs irodalom meghatározó művei;
- az államnak létre kell hoznia egy országos kulturális-digitális tárat, amelybe bekerülnek a közpénzből támogatott filmek, színházi, zenei, tánc- és képzőművészeti alkotások. Ezek internetes megjelenítése a kulturális tartalom előállítóival közösen meghozott döntést igényel.

11.

**KISEBBSÉGVÉDELEM –
TÖBB JOG, KEVESEBB
PACKÁZÁS**

A kisebbségvédelmi intézményi rendszer megerősítése, átszervezése

Mi a probléma?

A mindenkori kisebbségvédelmi intézményi rendszer alapfeltétele, hogy működőképes hátteret és rugalmasságot biztosítson a kisebbségi jogvédelemnek és az interetnikus párbeszédnek. Szükség van a kisebbségvédelmi intézményi rendszer korszerűsítésére, újragondolására, hiszen a kisebbségekhez tartozó személyek folyamatos kihívásokkal néznek szembe.

Romániában közel 1,8 millió olyan személy él, aki nem a román etnikumhoz tartozik. A kisebbségvédelmi rendszer tehát a lakosság nagyjából tíz százalékát érinti, köztük első-sorban az egymilliónál is népesebb magyar lakosságot.

Mi a megoldás?

Az RMDSZ küldetése megalakulásától fogva a kisebbségi jogok és a romániai magyarok érdekeinek védelme volt, a magyar közösség társadalmi emancipációja, és ez a jövőben sem lesz másképp. Szükség van a helyi és megyei döntéshozatali mechanizmusok megerősítésére, biztosítani kell a kisebbségek aktívabb és hatékonyabb politikai részvételét, illetve önrendelkezésüket az őket érintő kulturális, egészségügyi, oktatási vagy más kérdésekben.

- Továbbra is szükség van egy olyan törvényre, amely garantálja a kisebbségek jogállását, biztosítja az identitásuk megtartásához szükséges jogi keretet és a kisebbségekhez tartozó személyek védelmét bármilyen körülmények között. Ennek a jogszabálynak az elfogadását a román állam a 2003-as alkotmány-módosításban vállalta. Az RMDSZ törvényjavaslatának első betervezése után húsz évvel talán a román társadalom is megérett egy újabb vitára a kisebbségi törvény elfogadásáról.
- Az RMDSZ a gyakorlatilag működésképtelenné vált etnikumközi kapcsolatokért felelős főosztály helyett nagyobb önállósággal rendelkező ügynökség létrehozását szorgalmazza, amely aktívan részt vesz a kisebbségeket érintő kérdésekben, regionális szinten is támogatást nyújt a kisebbségeknek, és amely hatékonyan képviseli a kisebbségek hangját a különböző társadalmi és kormányzati célkitűzésekben, mint például a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezethez (OECD) való csatlakozásban. Az intézmény fő hatáskörei a kisebbségi jogok monitorizálása, a kisebbségekkel kapcsolatos közpolitikák egységes koordinálása, további közpolitikák, országos stratégiák kidolgozása lesznek.
- Rendezni kell a kommunizmus alatt elkobzott javak visszaszolgáltatását is. A román állam kétszínű: amikor a nemzetközi intézmények követelték, elindította ezen javak visszaszolgáltatását, de amint a politikai nyomás megszűnt, a visszaszolgáltatások is leálltak. Mi több, nem fejezte be a visszaszolgáltatást, ellenben elkezdett visszaállamosítani, vagyis rosszabbra fordult a helyzet.

A kommunizmusban elkobzott javainkat az állam adja vissza – ne vegye vissza!

- Szimbólumaink védelme
- A kisebbségi törvényben szavatolni kell a szimbólumaink használatának ügyét is. A román állam azt a rengeteg erőforrást és energiát, amit a közösségünk szimbólumai ellen fordít, inkább használja a határon túli románok védelmére és segítésére.

Regionális kétnyelvűség – a magyar nyelv egyenrangúsítása a románnal

Mi a probléma?

A magyar lakosság aránya Románia hat megyéjében haladja meg azt a húszszázalékos küszöböt, amelyet a hatályos közigazgatási törvény a nyelvhasználat feltételéül szab, két megyében pedig 70 százaléknál is magasabb a magyarok részaránya. A magyar többségű összefüggő területek több tízezer négyzetkilométert tesznek ki, ami akár azt is lehetővé tenné, hogy a magyar nyelv regionálisan hivatalos státust kapjon. Ennek ellenére a magyar nyelv közigazgatási használata messze elmarad attól, amit az etnikai térszerkezet lehetővé tenne, a román politikai szereplők többsége pedig görcsösen ragaszkodik a román nyelv hivatalosságának kizárólagosságához. A tényleges anyanyelvhasználat lehetőségei (főleg írásban)

gyakorlatilag az önkormányzati vezetők határozottságán múlnak, és sajnos a magyar előljárók sem tartják mindig prioritásnak a nyelvhasználat felkarolását, főleg, ha az ehhez szükséges forrásokat máshonnan kell elvonni, vagy a szükséges fordítások biztosítása a létszámstop miatt más területekről vonna el személyzetet.

A közérdekű információkhoz való szabad hozzáférésről szóló törvényben foglalt nyelvi jogok és alkalmazási rendelkezések hiányosak. Ezért a kisebbségekhez tartozó állampolgárok hiányosan vagy egyáltalán nem férnek hozzá anyanyelvükön az őket érintő szolgáltatásokhoz és közérdekű információkhoz, így nem tudják megfelelően megismerni és értékelni a közzétett információk tevékenységét, de egészségüket vagy akár életüket is kockáztathatják amiatt, hogy bizonyos közérdekű információk (pl. figyelmeztetések, tiltások) nem érhetők el a saját anyanyelvükön.

Számos erdélyi magyarnak nehézséget jelent az ügyintézés román nyelven, még akkor is, ha csak rutineljárásokról van szó. Főleg az idősek, az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők és a tömbmagyar területek falvainak lakói vannak hátrányban e téren. A romániai magyarok több mint háromnegyede a fent említett hat megyében él, ahol a strukturális feltételek kedvezőek lennének ahhoz, hogy szintet lépjünk a közigazgatási nyelvhasználat terén.

Mi a megoldás?

A nyelvi jogok szerepe nem arra korlátozódik, hogy gyakorlati szempontból megkönnyítse az állam nyelvét nem vagy csak gyengén beszélő polgárok boldogulását a hatóságokkal való érintkezések

során. Természetesen ez is fontos funkciója a nyelvi jogoknak, azonban ennél sokkal többről van szó: annak szimbolikus elismeréséről, hogy a kisebbségi közösség nyelve, kultúrája nem csupán megtűrt, másodrangú, hanem egyenrangú a többségi nemzetével. Meggyőződésünk, hogy a valós anyanyelvhasználat lehetőségeinek megteremtése hozzájárulna a jó kormányzáshoz, hiszen polgárközpontú szolgáltatásokat eredményezne, és közelebb hozná a magyar anyanyelvű polgárokat az önkormányzatokhoz, megfelelő gyakorlatba ültetés esetén pedig a központi államigazgatás szerveihez is.

- A hivatalos nyelv státus lényegesen többet jelentene a jelenleg is biztosított (korlátozott) közigazgatási használat lehetőségénél. Megvalósításához olyan országos, helyi és megyei szintű közpolitikai javaslatok kidolgozására és gyakorlatba ültetésére van szükség, amelyek biztosítják a tényleges kétnyelvűség kereteit és az ahhoz szükséges erőforrásokat. A cél a magyar nyelv státuszának és presztízsének javítása. Ehhez a közigazgatási törvény módosítására is szükség van, illetve alkotmánymódosítást is igényelhet.
- A gyakorlatban ennek azt kell jelentenie, hogy azokon a településeken és azokban a megyékben, ahol a magyarok aránya 20% felett van, a magyar nyelv az állami intézményekben, a közigazgatásban és a gazdasági szférában ténylegesen használható, támogatott és egyenrangú legyen a román nyelvvel. Az intézkedéscsomagnak része lenne a magyar adminisztrációs nyelv bevezetése, olyan okmányok kétnyelvűsítése, mint az

anyakönyv, a személyi igazolvány, vezetői engedély, forgalmi engedély stb.

- Addig is azonban, amíg elkészül a regionális hivatalos nyelvre vonatkozó részletes tervezet, és folyik az egyeztetés a politikai támogatás biztosítása érdekében, arra kell törekedni, hogy a jelenleg hatályos törvényekben biztosított nyelvhasználati jogokkal minél nagyobb mértékben éljünk, illetve olyan kisebb horderejű kérdésekben történjen előrelépés, mint például a közérdekű információkhoz való szabad hozzáférés joga.
- Szakértők segítségével a helyi és regionális kisebbségi közösségek igényeire építkezve, a gazdasági, turisztikai és kulturális területek által nyújtott lehetőségek kamatoztatásával olyan önkormányzati stratégiák kidolgozását javasoljuk, amelyek 4 éven belül látható eredményt hoznak a kétnyelvűség hétköznapi használatában.
- Az anyanyelvhasználati küszöb csökkentése és alternatív küszöb bevezetése.
- A jelenlegi húsz százalékról tíz százalékra szükséges csökkenteni azt a küszöbértéket, amely fölött egy kisebbség tagjait anyanyelvhasználati jog illeti meg a helyi közigazgatásban.
- Javasoljuk egy alternatív küszöböt bevezetését, hogy a nyelvhasználati jogokat az arányukban kicsi, de létszámuk alapján jelentős kisebbségi közösségek is élvezhessék. A 10 ezer lakos alatti településeken a kedvezményes küszöb 300 legyen, a 10–25 ezer közötti lakosú településeken 500, a 25–50 ezer közötti lakosú településeken 1000, az 50–100 ezer

közötti lakosú településeken 2000, a 100 ezer lakos feletti települések esetében 10 ezer, 500 ezer lakos felett pedig 50 ezer legyen a kedvezményes küszöb, amely felett kötelezővé válna az anyanyelvhasználat biztosítása.

- Jogilag biztosítjuk, hogy a már megszerzett anyanyelvhasználati jogot ne lehessen elveszíteni egy településen, akkor sem, ha a település etnikai összetétele megváltozik, vagy a közigazgatási egység átalakul.

